

ne, vel compensatione periculi, vel damni, quod idem opus annexum habeat, in pignorum peremptione, seu debitorum decoctione, aut ministrorum infidelitate, aliusque casibus, & contingentiis. Vel pro iusta refectione illius emolumentum, quod vere, ex licita, & prompta fructifera occasione, obtineri possit, ideoque profusus erroris esse illorum stylus, qui cum generalitatibus procedunt, atque in abstracto questionem disputant.

Quamvis autem illa usuratum suspicio, vel infectio, quae in Cambii contractu cadit, ut superius insinuatum est, propriam, peculiaremque habeat sedem. In localibus tamen, seu literariis cambiis ea versatur, tractatio. Sub ista vero usuratum sede, illud cadit cambium, quod vere permutacionis inter praesentes habet speciem, inter unam, scilicet, & alteram praesentis monetae speciem, quarum utraque in loco currat, aequalemque habeat intrinsecum, seu legalem valorem, extrinseci autem, & accidentalis valoris diversitas, à meliori, vel commodiori materia qualitate differat; Ut in eo contingit cambio, quod inter aeneam, & argenteam, vel auream monetam fiat, sive inter eandem argenteam, vel auream majoris, vel respectivè minoris emolumentum, iuxta collybitarum institutum, seu professionem; Id autem à tempore, vel dilacione decisionem recipit; Si enim collybita, aliusve cambiator alterum contrahentem circumveniat in permutacione, quae inter utramque praesentem pecuniam fiat, iniustitiae ac laesionis, vel falsitatis, non autem usurae vitium dignoscitur; Ubi vero alicuius temporis dilatio accedat, ejusque ratione pro pecunia majoris commoditatis, vel existimacionis accepta, meliorem in eadem quantitate restituere oporteat, puta argenteam, vel auream pro aenea, vel aureos scutos novarum pro aureis scutis, antiquarum stampatarum acceptis, usura inest in meliori extrinsecivo, vel accidentali valore, qui accessionis veram speciem habet; Idemque in permutacione aliarum rerum, quae functionem in genere recipiant.

De Usura vero, quae in consignativi census perpetui, seu vitalicii contractu cadit, vel in altero societatis officii in suis respectivè sedibus particulariter agitur.

Omnium autem praemissorum, ac similibum, quae universam hanc usurariam percutiunt materiam, ubi de his decidendis agatur, quae juris sint, usurariam infectionem includentibus, vel excludentibus, ecclesiasticus forus est competens, incompetens vero secularis, qui eorum solam cognitionem habet quae facti sint, sive quae ad facti decisionem tendant, pro restitutione scilicet, vel imputatione illarum usurarum, quas Canonica lex tales esse jam decreverit, unde propterea incidens, vel occasionalis sit juris cognitio pro eodem effectu; Vel pro altero poenarum, ac iudicii criminum, quod à proprio instituto est extraneum.

Nauticum foenus, quod alicubi maritimum dicitur cambium, usurae questionem habet, cum aliquibus decidendam distinctionibus, non de facili sub compendio explicabilibus, ideoque in sua sede vivendis.

Idemque in ea usurae questione, quae in fidejussionis, vel asecurationis contractu cadit quoties tamen vetum, vel interpretativum accedat mutuum, sine quo usura non inttat.

b disc. 4. u ibid. x disc. 3. & 36. a disc. 12. & 40. b disc. 29. & seqq. & 38. c de Cred. disc. 25. & 63. d disc. 9. & 10. e de Cred. disc. 135. e de Camb. disc. 24. f de Cons. disc. 9. de Societ. disc. 12.

IV.

De Usuris Judaeorum, ac generaliter de aliarum licitarum, vel permissurarum Usurarum reductione, seu moderacione.

Pinatur Judaeorum Rabbini, ac Mosaeica legis interpretes, ut usurarium prohibitio veteris Testamenti, cum quo ipsi vivunt, ejusdem Religionis, vel sectae sequaces percipiunt, supponendo quod lex prohibet sub foenore mutuari fra-

tri suo, ideoque cum Christianis, vel Maumethanae sectae sequacibus, utpote non fratribus, id licite agere posse credunt.

Falsa vero, atque omnino erronea opinio est dum in Judaeis etiam, aliusque infidelibus, usura est illicita, & prohibita; Idque nimium inspicere refert; Vel ad actionis denegationem pro usuratum assecuracione; Vel ut infidelis ad fidem conversus à non exactis abstinere debeat, exactas vero restituere, nisi ad majus bonorum conversio ad fidem, remissio fiat.

Atque hinc manat, ut fidelis, qui Judaei, vel aliter infidelis cessionarius, vel mandatarius est, vel alio quovis titulo, vel nomine, has usuras exigere, vel percipere prohibeatur.

Quamvis autem pro ipsis Romanae Curiae, aliarumque Catholici Orbis partium praxi, Judaei telonum publicè exercent, atque pecunias super pignoribus, vel cum aliis cautionibus mutuent sub usuris, quae certam, atque genericam taxam, cum publica, & legitima auctoritate factam, non excedant, atque pro eis allegandis, iudicis officium, aliae juridica remedia concedantur; Non tamen usuratum canonizario, vel positiva permissio, sed conventiva, seu prohibitio nis absentio est, eò quia de hujusmodi infidelium desperata salute, ob majorem, magisque substantialiorem fidei defectum, ob minoria peccata, Ecclesia non curat, neque sollicita est, bene tamen curam, ac follicitudinem eorum conversio ad fidem habet, ut ea sequuta, istud, aliaque crimina impediatur.

Pro Republica vero praesenti regimeine, & ne populorum sanguis in magno excessu exhauriatur ab hujusmodi foeneratoribus quibus Hyrudinis, vulgo sanguisuga attributum congruit, moderaciones pro temporum, aliarum circumstantiarum exigentia sunt; Non quidem ut intra summam taxatam usura licita declaratur, sed ne perimitur excessus antiquorum Romanorum exemplo, qui licet in statu infidelitatis, ac idolatriae adhuc viventes, divini oraculi preceptum non agnoscerent, vel agnoscerent noscunt, usuras, ac foeneratoriam artem, permitterent; Adhuc tamen modum desuper per non excessum, non autem per necessarium ascensum, praescribere consueverunt, illam decerentes taxam maiorem, quae censuarum usurarum dicitur, & aequae à nostris primis magistris, & interceptibus, ob linguae latinae corruptionem perfectamque deficientem notitiam, malam habendo interpretationem pro aequali cum forte singulo quoque anno reputata est, ut eam adaequet, ac propterea, ut vulgo dicitur, essent ad rationem centum pro centum; Eorum autem vera interpretacio est, ut quolibet centesimo mense, fortis adaequari fieret, quod in quolibet anno solari ex duodecim constituto mensibus, rationem duodecim pro centenario importat; Atque ad hanc rationem currentes Judaeorum usurae taxatae sunt.

Sortem vero usuras excedere, vel duplicare non posse, eorumdem Romanorum civiles leges disponunt, ideoque foeneratori imputandum esse, cur ante centesimi, vel biscentesimi mensis lapsum, de exactioe debiti sollicitus non fuerit; In iis tamen odibilibus usuris, istam legis prohibitionem procedere est receptum, quae solo iudicis officio ex ipsius legis benignitate conceduntur, non autem ubi stipulacionis, vel actionis jure, sive ubi non odibiles, ac illicitae usurae sint, sed licitè lucri cessantia, vel damni emergentis interusura.

Eatundem quoque odibilium usurarum reductionem lex praesumit per triennalem continuatam exactioem ad minorem conventam rationem; Licita autem summae conventae moderatio, seu minoratio, sub certa conditione fit, ut debitore ab ejus implemento cessante, vel alias conditione defecta, vel non incepta majores conventas exigere liceat.

De aliis autem in sua sede, atque apud eos, qui de materia foenerator tractant, videri poterit.

g disc. 5. h disc. 5. & seqq. i ibidem. l de Camb. disc. 16. & alibi.

Finis Partis Primae Libri Quinti.

JO. BAPTISTA CARD. DE LUCA Libri Quinti Pars Secunda, DE CAMBIIS.

ROMANA CAMBIORUM

PRO HEREDITATE PHILIPPI VALENTIS CUM MARCHIONE MARCELLO RAYMUNDO.

Causa disputata in Rota & decisio ut infra.

De Cambiis platealibus an valeat, ubi circulara, seu continuata sint de plateis ad plateas absque mixtura nundinarum, & in quo differant à nundinalibus; Qua occasione agitur de cambiolorum origine, introductione, natura & contrivacione. Et quatenus cambia praesertim platealia sint excessiva; redolentia magnum damnum debitoris, & respectivè lucrum creditoris, An ex hoc remaneat invalida & usuraria, vel potius sit locus eorum reductioni, seu moderacioni.

SUMMARIUM

- 1 Falsitas.
2 Decisio causa.
3 De partibus, in speciebus disputatis.
4 De impugnacione cambiolorum platealium, eorumque differencia à nundinalibus.
5 Quod constitutio Pii V. pariformiter tractet platealia, & nundinalia.
6 Quod platealia sunt magis licita, quam nundinalia.
7 De origine & introductione cambiolorum platealium.
8 Nundinae cambiatoriae in Italia quando introductae sint.
9 De Doctoribus antiquis loquentibus de cambio locali, seu plateali.
10 Cambium plateale magis necessarium est, quam nundinalia.
11 De realitate concurrente tam in platealibus, quam in nundinalibus, & de scuto marcarum.
12 Decisio in reductione cambii per nundinas.
13 Continuatio, seu circularis prohibita est in platealibus, ac nundinalibus.
14 Quomodo intelligatur haec prohibitio, & quae dicatur continuatio prohibita.
15 De recessu an sit prohibita & quando.
16 Deracione discrepantia inter Juristas, & forenses, ac Theologos, seu Morales.
17 Quando cambium plateale fit suspectum de usura, & de cambiis regularibus & irregularibus.
18 In bilanciis nundinarum non adnotantur cambia eum se ipso.
19 An possibilia, seu factis suspensio spacionum cum anti-dota reddat illicita cambia platealia.
20 Ubi inter usuras, seu usurae sunt nimium excessiva, actus reddunt in totum usurarius & nullus.
21 De Decisione Sac. Consilii Neapolitani super invaliditate cambiolorum platealium.
22 Quando dicatur adesse magnus excessus importans lesionem enormissimam.
23 Quod in cambiis regularibus, non intrent termini lesionis & excessus, & responderetur ad distam decisionem Sac. Consilii Neapolitani.
24 Quando contractus tractu temporis, vel ex alio accidente efficitur nimium in iustus & iniquus, reducendus est ad iustitiam, & aequitatem.
25 Mandatarius adhibere debet bonam fidem pro mandante, & quam culpam praestet.
26 Declaratur ne non procedat in mandatario in rem propriam.
27 In actibus spectatur initium, non quod casus deinde praebuerit.

Card. de Luca, Lib. V.

essent aliqua spacia, ex integro responsum fuit mandatum esse relaxandum pro ea residuali summa, quam cambia importarent, approbando in omnibus precedentes resolutiones, tam circa validitatem cambiorum platealium, quam circa eorum moderationes ad limites nundinalium, dilata resolutione circa aliam crediti paritatem resultantem à diminutione pretii locorum montium habitorum ratione vinculi, ob difficultates desuper habitas, dictaque resolutio confirmata fuit, sub die 17. Junii 1669. coram Bourlemoin Subrogato, & in hoc statu causa reperitur.

In hujusmodi igitur multiplicibus disputationibus habitis in Congregatione Baronum in Signatura gratie, & in Rota, plures fuerunt puncti, seu articuli tractati: Primo nempe & principaliter, super valida, vel invalida continuatione, seu circulatione cambiorum per solas plateas absque mixtura nundinarum, Secundo quatenus generaliter & in abstracto valida essent, stante quod detegerentur valde excessiva, ita ut in aliquibus annis, juxta debitoris præsentationem, importaretur circa circuitu 40. pro centenatio, juxta assertionem autem creditoris, facta annorum persequatione, importaret pro toto tempore ad rationem 19. pro centenatio, vel parum plus, An ob dictum magnam excessum remaneret invalida & usurarum, vel potius locus esset dicte moderatiōnis; Tertio, an potuisset campior per pecuniis solutis in vim cedularum ad formam pacti ponere debitorem sub cambiis absque interpellatione; Quarto, an dictum mandatum, seu facultas cambiandi expirasset, per mortem naturalem creditoris, vel per mortem civilem debitore, an banno capitali resultantem; Quinto circa eorumdem cambiorum defectum, ex eo quod correspondens non esset publicus bancharius, neque tractatum implementum sequutum esset per banchum publicum; Sexto, circa libertatem pecunie, & an summa debita & respectiva soluta in locis montium vincularis, deducendum esset id quod vinculum minuit de valore, & de aliis; De primo autem, & secundo puncto oportet principaliter agitur in hoc discursu, de reliquis vero disc. seg. Quatenus igitur pertinet ad primum, super validitate cambiorum platealium, eorumque continuatione, seu circulatione per solas plateas absque mixtura nundinarum; Scribentes pro Raymundo debitore, inter quos ex iuristis erat idem Turre, adhuc vivens author tractatus de cambiis, pro majori autem parte erant Theologi, seu Morales, pro invaliditate magnam fundamentum constituebant in auctoritate ejusdem Turre in adnotationibus ad dec. 33. Rote insertam post dictum ejus tractatum, ubi advertitur, continuationem cambiorum recte dari posse, vel de nundinis ad nundinas, vel de nundinis ad plateas, & e contra, non autem per solas plateas absque mixtura nundinarum, atque in hac auctoritate insisterent iuristi; Theologi autem ulterius progrediendo, ponderabant plura inconvenientia, que in hujusmodi cambiis platealibus dari possunt. Primo scilicet, quod ita pro libito callidi feneratoris vicies, ac erices in auro cum fit præstitus numerus quatuor nundinarum pro quo liber annor; Secundo circa fraudes, que fieri possunt in pretio, seu valore cambiorum, ac etiam in confusione & solitudine spæciorum, quorum neutrum sequi potest in nundinis, ubi pretia uniformia à publico foro taxantur, ac etiam per publicos Consules, seu officiales adnotantur omnes tractus, omniaque spæcia in eo singulariter nundinarum calculo, qui inter negotiatores dicitur bilancia fieri. Et tertio quod in sensu ter omnium moralium, ac etiam ex juristis, Merenda & Leonardus, cambia per plateas sustineri debent pro prima vice, reliqua autem successive continuationes, seu circulationes, contingunt merum signum, ac pallium usurarium, dum creditores sunt certi de inani literarum reditu, ac tractatum non implemento, idcirco rotam esse signum, & nudum pallium absque realitate pro essentiali significatione dedita per Constit. 118. Pii V. que est mater cambiorum norma & magistra, atque super his longissima informationes, ac pœne volumina retereant, in ultimis præsertim bis disputationibus habitis in Signatura gratie, nimum pungendo Rote decisioes super hujusmodi cambiorum validitate supra editas coram Verospio.

Scribens pro creditore, reflectendo etiam ad solam veritatem, atque istius sensu retento, dicebam signum potius consistere in hujusmodi præsentia invaliditate cambiorum platealium, dum idem scribentes, præsupposita existentia literarum, seu spæciorum, que ad formam dicte Pianæ constitutionis in utraque cambiorum spæcie omnino necessaria est, admittent validam continuationem, seu circulationem nundinalium, cum postea istorum validitate, nulla penitus subesse videretur ratio, cur una spæcia valida, & altera invalida censenda esset.

Ad quod probandum, ultra auctoritates à me, ac aliis pro hac parte scribentibus deductas, & relatas in eisdem decisionibus Rotalibus, ponderabam eandem Pianam constitutionem pariformiter & absque aliqua differentia disponente de nundinis, ac plateis, Quintimo expresse supponere adesse regiones, seu provincias & loca, in quibus nulla celebrerent nundinæ, unde cambia per solas plateas, seu loca exerceri contingat, ut in §. 2. ibi, neque realia cambia alias quam pro primis nundinis, ubi illa celebrantur, ubi vero non celebrantur, pro primis terminis &c. abusu illo res soluta cambia pro secundis & deticeps nundinis, sive terminis exerceri, & sic alternativè loquitur de nundinis, & plateis eodem thémate retento absque aliqua prioris differentia, unde cum habeamus legem hujusmodi cambiorum spæcie indefinite exquantem, non videretur cuiusnam fundamentum hujusmodi excogitata differentia innoxia fuis.

Præterea magis ab alto materiam reassumendo, dicebam quod in concursu hujusmodi spæciorum, magis valida & canonica reputanda fuit platealia, quam nundinalia, ita ut de istis potius quam de illis dubitandi occasio superflua, cum tam inspecta antiquitate, seu origine, quam etiam Republica & commercii necessitate, vel commo ditare, ac etiam actus realitate, minorque alienatione à fictionibus & mendaciis, absque dubio potior sit conditio platealium, quam nundinalium.

Attenta liquidè antiquitate, seu origine & introductione, adhuc sub iudicis est, an hujusmodi cambia localia per literas de Civitate ad Civitatem, vel de provincia ad provinciam, cognita & usitata essent temporibus Romanorum, eorumque imperio in his præsertim occidentalibus partibus durante, aliquibus affirmantibus, Aliis vero magis communiter negantibus, illumque cambiorum usum referentibus commercii necessitati post cesitum in Italia, alii que partibus occidentalibus dictum Romanum Imperium, quando ob torbatorum incursionem, plurimumque dominorum diversitates, practicalibus non erat transmissio pecuniarum de loco ad locum, minusque communicatio mercium & victualium, Tum ab nimiam monetarum diversitatem, Tum etiam ob pericula evidentia in itinere, ut ad veritè idem Turre d. ejus tract. de cambiis, disp. 1. quæst. 1. num. 200. cum seg. Et sic illa in introducta vice antiqua per plura secula priusquam, præsertim in Italia, haberetur usus hujusmodi nundinarum cambiorum, quas hodie in Italia habemus introductas per Januenses de anno 1527. ex testimonio ejusdem Turre ubi sup. num. 40. eum de dicto cambio literario & locali, cum certa præsupposito validitatis loquuntur Bald. in leg. 2. Cod. de usuris rei jud. num. 2. & in leg. 3. Cod. de exercitor. actio. & in rub. Cod. de constituta pecunia, numer. 1. ubi de cambio à Civitate Perusina ad illam Neapolis, de quo etiam Petrus de Ubaldis in tract. de duobus fratribus, par. 5. num. 34. Calderin. conf. 11. de usuris, ubi de cambio à Civitate Januæ ad illam Alexandria, Laurent. de Rotalphus in cap. consilii, par. 2. quæst. 26. num. 8. & par. 3. numer. 1. inter tract. magnos, tom. 7. fol. 22. ad reg. & 36. ubi de cambio inter Venetias & Florentiam, Antonius de Rosellis de usur. num. 60. ubi de cambio à Venetiis ad Plandriam & Angliam, d. tom. 7. fol. 68. at reg. Hieron. Lucen. de cambiis, vers. sequitur alius terminus in secundo, num. 7. & seg. inter dictos tract. tom. 6. fol. 409. ad reg. ubi numer. 20. exemplificat à Civitate Lucæ ad illam Venetiarum, & in 24. exemplificat à Mediolano ad Lugdunum, & generaliter de hujusmodi cambiis localibus, præsertim in Italia dictus usus platealium introduceretur, Roman. conf. 94. num. 1. & conf. 114. num. 4. & melius conf. 238. num. 6. & 9. Alex. conf. 61. num. 13. lib. 2. Decius conf. 462. in princ. Salicet. in dub. ad hoc, num. 10. in princ. quæst. 11. Cod. de usuris, Jac. in leg. cum filios pubulos, C. de summa Trinitate in prima lectione, 64. & in 2. lectione, 39. Ioan. de Anania in c. in de usur. n. 46. & ceteri, qui scripserunt ante dictam introductionem nundinalium per plura secula, ac etiam ante editionem Constitutionis Pianæ, & post eam omnes partem inter loquuntur indefinite de utraque spæcie, præsertim Scacc. hoc tract. §. 1. q. 7. p. 1. n. 41. cum seg. Gait. de cred. c. 2. n. 8. in 1305. cum seg. Rota d. dec. 33. post Tur. & ceteri.

Igitur ex præmissis patet, inspecta origine & antiquitate, usum platealium magis habitum fuisse, Idemque inspecta necessitate commercii, quod necessarium est inter Civitates & provincias ob communicationem mercium & victualium, nulla verò necessitas ita præcisa urget ut habeatur hujusmodi nundina pro cambiorum usu principaliter intro-

ducta; & sine quibus Italia vixit per tot antecedentia secula, in quibus solum habitus fuit usus illarum nundinarum, quas valde mercatores dicimus, & de quibus habetur actum, sub tit. de Regalibus, non autem hujusmodi nundinarum cambiorum, cum apud antiquiores, aliqua solum rara mentio habeatur illorum cambiorum, quæ fieri solebant per nundinas Lugduni, & Bifanthis.

Accedit etiam major realitas, quoniam cambia platealia exercebant mediantibus scutis auri veri, cum quibus tantum moneta ubique expendibili, atque habente ubique pretium ferè uniformè, tanquam per æquivalentiam commutarent diverse monete unius provincie, seu principatus cum illis alterius, & sic cum realitate, ac absque aliqua fictione; Secus autem in nundinalibus, que exercebantur mediante quadam moneta imaginaria nuncupata *cusorum marcatorum* forsitan usitata in dictis nundinis antiquioribus Lugduni & Bifanthis, dum hunc terminum scutorum marcatorum inter antiquiores invenio solum apud Hieronymum Lucensem loco supra citato inter tract. magnos modernos, tom. 6. fol. 409. 2. tergo, unde intrat fictio continens mendacium, quamvis non peccaminosum, quod scilicet monetam regionis convertere prius oportet in scutos auri nuncupatos *flampanum*, qui currunt in cambiis platealibus, ac deinde isti convertuntur in scutos marcatorum, non existentes in rerum natura, igitur profus vanum est dicere, quod magis licitus censeri debeat actus continens signum, ac majorem circuitum, quam actus qui sine aliqua fictione exerceatur per veritatem.

Scribentes in contrarium, tam Jurista, quam Theologi, agnoscetes præmissa initium ad equivalentiam convincere, replicabant infectionem cambiorum platealium non esse generaliter, & indefinite intelligendam, cum primum cambium, quod ita realiter per literas fiat ad effectum transportandi in monetam de loco ad locum, sit absque dubio licitum & necessarium, sed dicebant infectionem consistere in continuatione, seu circulatione continente nudum signum; Verum hæc videbatur replicatio omni fundamento destituta, quoniam eadem ratio admissum absque imaginabili differentia urget in altero cambio nundinali, dum juxta ejus originem, per introductionem cambium literarium per nundinas, tam ratione diversitatis monetarum, quam ratione periculi, verè & realiter introducendum fuit pro prima vice ad effectum habendi pecuniam numeratam in nundinis pro emendis ibi mercibus, vel animalibus, ista vero continuatio, seu circulo introducta ex causa negotiationis, ita continet signum in una spæcie, ac in altera, absque aliqua differentia; Hinc proinde pariformiter per dictam Pianam Constitutionem in una, vel altera spæcie continuatio prohibita fuit, & cum eodem præsupposito indefinite prohibitionis continuationem in utraque spæcie procedunt omnes iuristi & Morales, ideoque hæc differentia nullam habet fundamentum, quoniam, vel utrumque cambium debet esse infectum, vel utrumque validum.

Æquivocum autem, in quod inciderunt aliqui scribentes, qui subiecta materie peritiam non habentes, solumque transcribendo antiquiores, damnant hujusmodi continuationes, seu circulationes illas vocantes mera signum ad fraudandas usuras, consistit in eo, quod terminum continuationis accipiant de facto, non autem de jure, quod scilicet de una platea ad alteram, vel de una feria ad alteram eadem pecunia per plures annos sub cambiis giret; Verum hoc est æquivocum clarum, bene tamen dilucidatum per Rotam dec. 304. num. 3. p. 4. sec. & in Romana pecuniaria, seu cambiorum 19. Junii 1616. coram Sacroto impressa post Spad. conf. 267. lib. 2. num. 28. & seg. & demum moderniori tempore in Romana, seu Januæ cambii 26. Junii 1652. coram Bichio, dec. 2090. num. 7. & 8. p. 1. rec. cum quibus proceditur in hujus causa decisionibus, præsertim in illa 10. Martii 1662. coram Verospio, & in altera 11. Januarii 1669. Priolo, quod scilicet continuatio, que est illa, que sequatur ex necessitate conventionis, quia nempe debitor volens, admitti non possit ad solvendum de primis terminis, sed cogatur inivis continue per nundinas, vel terminos sequentes; Secus autem ista libertate accedente tracta habet suum effectum à correspondenti, cum illo termino qui dicitur *reversæ*. Deditè vero pro reimbursemente recambium, quod dicitur cambium omnino novum, & ex integro, ita ut quidquid sit in foro interno, & quoad intentionem, de qua ad solum dum inspicere pertinet, Quatenus concernit forum externum, tot censentur novi contractus, novaque cambia ex integro, quot sunt nundinæ, seu termini.

Atque si attendere volumus in verbis DD. hujusmodi circulationes damnant tanquam mera signum, ut sunt præsertim Justinianus de camb. qu. 4. late Merenda in ejus tractatu de cambiis nundinalibus, & Leonard. cum eo procedens q. 26. & in appendice ad qu. 39. in fine operis post qu. 100. pariformiter loquuntur de plateali, ac nundinali, quoniam istud magis percipiunt, sed revera est æquivoicum, in quod de facili incurritur scilicet ac alii, qui cum sola lectura librorum absque peritia fori & negotiorum in magnis Civitatibus, & temporibus de his materiis tractant.

Occasione autem hujus replicationis, iidem scribentes in contrarium, præsertim Morales divagabantur circa prohibitionem recutam, cum qua creatur recambium iuxta sensum Soti de justit. & jur. lib. 6. q. 10. art. 1. Comit. 13. moral. q. 15. Duad. de cambiis, §. 1. q. 2. n. 35. Leonard. d. q. 26. n. 1. cum 15 seg. Sed de ista opinione Soti dubitavit Navar. conf. 3. r. lib. 5. de usuris, cujus opinio magis recepta est, ubi præsertim agit de cambio cum seipso, ut per Scacc. de cambiis q. 6. gl. 1. m. 4. & seg. Gait. de cred. c. 2. tit. 7. n. 1393. cum seg. & his ad hætere videtur Rota apud Merlin. dec. 636. n. 1. Sive respicienda est distinctio tradita per Lugo de just. & jur. tom. 2. disp. 28. l. 7. à n. 87. cum quo pertrahit Giballin. de usuris, §. 5. c. 1. art. 9. §. 2. ad finem. Quod scilicet aut correspondens habet proprias, vel alienas pecunias etiam ejusdem camporis promptas, ex quibus literarum implementum, saltem virtualiter sequi possit, & tunc cambia subsistantur, Aut nullas habet, ita ut certum sit literas impleri non posse, easque omnino vacuas reditutas esse, & tunc fecus, quam distinctionem admittere etiam videtur Duad. d. §. 1. q. 40. à n. 2. ad 35. Et de licita recursa, ubi præsertim agit de cambio cum seipso, bene etiam habetur in dicta Romana, seu Januæ cambii 27. Novembris 1651. & 18. Martii 1652. coram Bichio cum aliiis in dictis hujus causa decisionibus, præsertim illa 10. Martii 1662. Verospio.

Tota verò dubitatio in hoc consistit circa forum internum regulandum ex intentione creditoris, & an scribit ab initio impossibilitatem implementi, de quo in foro externo videndum non est, quoniam Ecclesia non iudicat de internis; Atque hoc resultantem discrepantiam, que habetur inter Morales & Juristas, ut potè procedentes cum principiis omnino diversis. Et nihilominus si que difficultas desuper cadit, illa pariformiter percutit utramque speciem platealium & nundinalium, & sic dicta inspectio extranea erat à puncto controversie, in qua præsupposita validitate continuationis, seu circulationis nundinalium, cadebat solum dubitatio circa platealia, in quæ scilicet eodem jure censenda essent.

Unica igitur probabilis ratio dubitandi de validitate platealium magis quam nundinalium, consistit in superius innuato periculo usurarum resultantem à multiplicatione cambiorum & recambiorum ejusdem pecunie in eodem anno, ac etiam ab usura, que inesse potest circa majus, vel minus cambi peritium ratione temporis, seu majoris, vel minoris termini ad implendum tractam, quasi quod tunc ita fieret majus creditoris lucrum ob usum pecunie ratione dilationis, in quo propriè consistit usura, ita occultantem mutuum interpretatum.

Istam difficultatem bene excitavit doctus iurista Lupus in ejus mercantili partia Florentina bene in his materiis versatus in cap. naviganti de usuris, commentar. 3. §. 2. num. 72. in illis ultimis impressionibus anni 1611. alias num. 70. in illis primis impressionibus particularibus, ac etiam inter tractatus magnos, Unde propterea idem n. 75. monet & laudat, etiam in plateis ad hujusmodi suspicionem, vel periculum tollendum taxarentur pretia uniformia, eodem modo, quo in nundinalibus; Verum hæc difficultas hodie militare potest in illis cambiis, que creantur per Civitates & loca parva, que inter negotiatores non veniunt sub nomine platearum, quia nempe non sint emporia & loca mercantilia habentia formalem forum mercatorum, à quo singulari hebdomadis taxentur pretia auri, seu aggie, atque uniformis cambiorum, seu negotiorum regula statuat cum uniformi usi terminorum, ita ut tam pretium cambi, seu aggie, quam tempus ad implendum tractam pendeant partium conventionibus, in quibus dati potest circumventio resultantem à calliditate feneratoris & suffocatione indigentis debitore, & successivè intrate potest usura, & quam speciem cambiorum merito idem Turre appellat irregularium, dum ita nullam habent uniformem & determinatam regulam; Dicta vero difficultas non intrabat in hac facti spæcie, in qua agebatur de cambiis exercitis inter magnas Civitates mercantibus, ac prima-

ria emportia, sub platearum nomine venientia, in quibus singulis hebdomadis taxatur pretium auri, sic aggraviato foro mercatorum cum listis etiam impressis, ac etiam terminis, accessus, recessus, & usus post acceptationem, est uniformis & generalis, unde propterea conventio partium nihil operatur, nullamque alterationem inducit, ita ut idem sit lucrum & respectivum damnum veratissimi negotiatoris, ac in experta muliercula, aut rustica, vel infans; Et sic ad praxim redacta est illa cautela, quam tradit Lupus ubi supra, & consequenter dicta ratio dubitandi est vera, sed manifestum erat aequivoque in applicatione ad casum, quia profus vanum est dubitare de validitate in genere, ideoque adnotatio Turre ad dec. 33. post ejus tract. remanet sine fundamento.

Ad diversitates autem inter unam, & alteram cambiorum speciem consideratas per scribentes in contrarium ut supra, bene Rota in decisione 11. Januarii 1669. Priolo reallumit responsiones quas dabamus Ego & ceteri pro hac parte scribentes, quod scilicet in ordine ad facilem suppositionem spaciatorum, qua sequi potest per plateas, & non per nundinas, id non procedat in cambiis, quae girantur cum se ipso; in quibus neque in nundinis illa adnotantur in bilanciis, in quibus solum adnotantur tracta effective, quae ibi impleri debent, juxta attestaciones mercatorum & negotiantium fore omnium platearum Italiae; Et ulterius antedicta, & suppositionem in dubio non sunt praesupponenda, potissime in notorio, & probata fidei negotiatoribus, & campforibus tenentibus libros fideles, & bene regulatos juxta temporum distinctiones, ut de his omnibus, tam per ocularem inspectionem, quam ex peritorum relationibus Rota certificari voluit. Nullibi enim cautum est in jure, ut sola delicti possibilitas, seu major facilitas reddere debeat actum illicitum, & intrinsecus malum, quoniam etiam in testamentis, instrumentis, cedulis, & apocis, alique scripturis eadem possibilitas adest, unde major, vel minor facilitas praebet quidem causam sufficientem Superioribus ad congruas provisiones de super capiendis, sed haec sola potentia, donec provideatur, non irritat actum.

Et quoad circumventiones, atque indigentis debitoris suffocationes, aliaque inconvenientia in una, & non in altera specie ponderata, jam supra responsum est, ac advertitur in decisionibus, praesertim in illa coram Priolo, quod scilicet omnes hujusmodi difficultates hodie sublatae sunt ob priorum, ac terminorum uniformem, & generalem determinationem in partem mercantilibus introducendam, unde propterea factum in plateis nihil operatur. Et consequenter pro meo iudicio tota tantaque Jurisconsultorum responsa, & Theologorum vota super hoc puncto edita, plura volumina constituenta, profus inane laborem, magnaque aequivoconum cogerem continere videbantur.

Aliecus majoris probabiliter actus altera oppositio, seu inspectio excessivitas, quam pro meliori methodo subdistinguebam in tres alias inspectiones: Unam scilicet in genere, ac dato cambiorum magno excessu, exinde resultantis actus vitiati in totum, ita ut nulla cambium debeat, seu moderati in genere, ac postea ex quodam non scripta aequitate, quod satis refert ad effectum libertatis pecuniarum, de quo disc. sequenti; Et tertio quid in hac specie, in qua creditor constitutus erat debitoris mandatarius ad cambiandum, tam per nundinas, quam per plateas, an saltem ratione mandati male administrari diceretur in dolo, cujus exceptione repelli possit.

Quoad primum, scribentes in contrarium mordicus insistebant in assumpto, quod ubi excessus nundinarum est magnus ac intolerabilis, reddat contractum illicitum, & usurarium, & sic illum vitiat in totum, deducendo in terminis specialibus cambiorum superius allegatum auctoritatem Lupi in c. Naviganti de usu. comm. 3. §. 2. n. 72. & Turro disp. 3. qu. 1. n. 20. & generaliter ea, quae tam in censibus, quam in aliis conventionibus habentur deducta per Maltrill. dec. 245. nu. 47. cum seq. Staiban. jun. resol. 64. n. 20. seq. Conc. de cens. qu. 47. nu. 2. Cumulando etiam ea quae, ceteris allegatis, habentur apud Fontanell. dec. 64. cum seq. & per Rotam in Romana transacti. 19. Aprilis, & 28. Junii 1660. coram Verosio in proposito emptiois, & venditionis, ut in casu magni excessus intret nullitas actus ab initio cum restitutione fructuum, aliisque effectibus resultantibus a nullitate, qui non resultat a refectione ratione ordinariae lesionis enormis, ut in sua materia sub tit. de empt. & vendit.

Atque ad hanc in specie comprobanda adducebant decisionem Sac. Consilii Neapolitani relata per Molphey. in summa strata. 12. cap. 7. num. 100. cum seq. & Duard. de cambiis

§. 2. quall. 9. per quam ratione magni excessus declarata fuerunt invalida cambia girata inter Civitates Neapolis, Barij & Liti, solumque creditori adjudicatum fuit quoddam moderatum lucrum, potius tanquam interesse lucri cessantis, quod ibi etiam sine requisitis Castrensis in leg. 3. ff. de eo quod certo loco, utpote notoriis decreti solet, quam ratione cambiorum, atque super hoc obiecto magnus rumor fiebat.

Verum cum sensu etiam veritatis, dicebam illud esse levissimum, nullusque momenti; Tum quia etiam si versemur in casu, in quo intraret dicti termini lesionis cum distinctione enormis, vel enormissima, adhuc cessabat applicatio, dum ad effectum, ut laeso dicitur enormissima, producens dictos effectus ratione doli praesumpti, illa requiritur in magno excessu, super quo, an & quando adesse dicitur, nimis variant DD. ex iis, quae habentur plene deducta per Castill. lib. 7. controu. cap. 83. & seq. Atque opinio alleganti lesionem favorabilior, ac benignior est illa, quae firmatur apud Fontanell. ubi supra, & quam sequuta est Rota in dicta Romana transactionis coram Verosio, ut scilicet dicta sit ultra beseum. Quae etiam opinio admittit, cessabat applicatio, dum constabat cambium undinalia, facta per aequationem, importare dimidium ejus, quod importarent haec platealia, & consequenter intrabat laeso ordinaria, quam enormem dicitur juxta terminos text. in l. 2. C. de rescind. vendit. cap. 2. & 3. de empt. & vendit. ex qua non resultat dictus effectus nullitatis, sed solum alter refectionis, seu reductionis ad justitiam, & aequalitatem, & sic difficultas cessabat ex facto.

Et ulterius, ubi etiam talis indifferentia accederet inter unam & alteram cambiorum speciem, quod inaequalitas esset ultra beseum. Adhuc tamen cessabat applicatio ex jure, omniaque praemissa remanebant in casu controverse extranea, cum solum adaptari possent dictis cambiis irregularibus, in quibus, pretiis ac temporis ratio proveniat a partium privata conventionione, in qua cadunt dicti termini lesionis, & circumventionis, seu doli praesumpti. Secus autem in cambiis regularibus, qualia dicuntur haec per plateas, in quibus introducita est taxatio generalis pretii ac temporis, cum tunc ratio proveniat a casu, ac a temporum contingentiis, nihil autem a facto partium. Et consequenter omnes dicti termini remanent profus extranei, & inapplicabiles; Atque ita respondebam ad dictam decisionem Sac. Consilii relata per Molphey, & Duard. ubi supra, quoniam tunc in dictis plateis Barij, Liti, & similibus intra idem Regnum, non habetur eadem pretiorum taxatio, quae in plateis primitiis ac magnis Civitatibus introducta erat, in illis quoque plateis inferioris ordinis hodie usitata.

Hinc proinde cessantibus terminis doli praesumpti, omnino corruerat praesens infectio actus, quae ratione doli resultat, minusque dicebam intrare dictos terminos textus in l. 2. C. de rescind. vendit. & c. 2. & 3. de emptiois. & vendit. super reductione contractus ad justitiam, & aequalitatem, ita ut, juxta secundam inspectionem supra subdistingam, de justitia locus esset reductioni, seu moderati quoniam cum nulla adesse partium conventionione, consequenter adesse non poterat eorumdem circumventio, cum cujus praesuppositio dicta jure procedunt; Et successive debitoris laeso magis provenire dicebatur a casu, in cujus contingentiis non intrant dicti termini lesionis, sed potius alii aequitatis deducti per DD. ex dispositione text. in cap. successum de decimis, ut scilicet, quando contractus etiam in sui origine justus & licitus, ex temporis, vel aliorum accidentium contingentiis effectus iniustus & iniquus, debeat, ex iudicis officio reduci ad justitiam & aequalitatem, ex his quae super ista conclusione habentur ceteris collectis apud Theol. dec. 226. Capyc. Latr. dec. 18. Theodor. alleg. 23. atque ad intelligentiam d. c. successum habetur in Calaguriana decimarum lib. tit. de decimis, sed neque id in hac facti specie intrabat, cum ad hunc effectum requiratur maximus, & intolerabilis excessus, qui fapit speciem iniquitatis, ut apud allegatos advertitur, quod in praesenti dici non poterat, dum, ut dictum est, neque aderat laeso ordinaria ultra dimidium.

Difficultas igitur pro meo iudicio restringebatur ad dictam tertiam inspectionem indebiti exercitii mandati, quod debitor creditori dederat, quoniam cum mandatarius tanquam mandatarius administrator, & fiduciarius fedi debeat bonam fidem, adeo ut ne dum latam & levem, sed etiam juxta unam opinionem, etiam levissimam culpam praestare teneatur, ut advertitur in Romana locat. vena ferris sub tit. de regal. disc. 17. ex deduct. per Harprect. in §. is qui instit. de mandato n. 21. & seq. utique ab ista deviasse videbatur eligendo

variatione proveniente ex eo, quod in hujusmodi materiis procedatur more Juristarum pragmaticorum, cum iis, quae in libris reperuntur ad literam, absque perita practica negotiorum, & subjecta materia.

E A D E M.

Data campfori facultate accipiendi & girandi super cambiis pecunias in vim cedulae bancariae per ipsum solvendas, An cambiare possit cum seipso, & sine interpellatione, Et an talis facultas exiret per mortem naturalem, vel civilem unius, vel alterius ex contrahentibus.

De justificatione spacciatorum; An praesens requiratur per exhibitionem literarum in actis; Et an correspondentialis debeat esse Bancheus, ac literae, seu tracta debeat impleri per Bancum.

Et de libertate pecuniae solvenda cedulista pro ejus reintegratione, ac provisione cedulae quantae sit.

S U M M A R I U M.

- 1 De articulis, seu punctis disputatis.
- 2 An possit quis cambiare cum seipso, & quando.
- 3 Potest hac facultate cambiandi cum se ipso extrinsecus probari.
- 4 Distinguntur plures casus, an & quando ad effectum ponendi debitorem sub cambiis requiratur necne illius interpellatio.
- 5 An mandatum datum creditori ad cambiandum expirat per mortem naturalem, vel civilem mandantis, vel mandatarii.
- 6 Mandatum necessarium datum in rem, & gratiam mandatarii est irrevocabile, ideoque per mortem non expirat.
- 7 Mors civilis ex delicto, & banno habetur pro morte in odium delinquentis, non autem in favorem.
- 8 Item de filio ingrato, professo, ejecto, vel apostata, haereditate indigno, & similibus.
- 9 An cambia praesentia sunt justificanda cum literis, & quomodo remanere.
- 10 De virtute clausulae, si quid exequendum, ut data etiam nullitate mandati iudicis a quo, possit illud ex integro decerni.
- 11 An correspondentialis debeat esse bancheus, & an litera cambiis, seu tracta debeat impleri per bancum.
- 12 Quid requiratur ut possit aperiri bancus.
- 13 De intelligentia provisionum in litera cambiis solvantur per bancum.
- 14 De salario, seu mercede augenda ad proportionem periculi, vel incommodi.
- 15 Merx, seu provisio cedulae est ad duo pro centenario.
- 16 Quomodo regulanda sit provisio cedulae, seu primum fideiussionis, & quid sit in cedula.
- 17 Provisio cedulae campforis est privilegiata, & deducitur ante omnia.
- 18 Examinatur ratio diversitatis provisionis praestanda pro cedula.
- 19 An detur compensatio crediti ex una causa cum debito ex alia causa diversa.
- 20 Si campfor habet pecuniam depositam in banco sui debitoris debet istam accipere, & non ponere debitorem sub cambiis.
- 21 An compensatio fiat ipso jure, vel ope exceptionis.
- 22 Vincula minime valorem locorum continent.
- 23 Creditor, cui dantur loca mortuum, vel pecunia vincularum, an potest a debitore id quod vinculum minuit.
- 24 An dicatur sequuta solutio pro cedulista eo ipso, quod creditori faciant quietantiam, licet pecunia in ejus banco retineatur in depositum pro investimento; Et an sufficiat forma chirographi impleri per aquipollens.

D I S C. I I.

Retenta eadem facti serie, de qua in precedenti, de pluribus aliis in hujus causae disputationibus respective super istorum cambiorum validitate, debito, & liquidatione, actum fuit pro tollendis obiectis debitoris, Primo scilicet, an facultas concessa campfori ponendi sub cambiis summas in vim cedulae bancariae solvendas, exerceri potuisset cum seipso propterea ratione bancaria, Secundo quatenus possit, an pro singulis partitis solutis, pro quibus debitor post-

do viam magis rigorosam cambiandi per plateas, dum habebat alteram viam minus damnosam & moderatam.

Super hoc obiecto Ego & ceteri pro creditore scribentes respondebamus, & Rota in 1. dec. 14. Junii 1660. cor. Verosio admittit responsum, quod scilicet dicta conclusio de bona fide praestanda per mandatarium in eligendo viam minus damnosam more probi, & diligentis administratoris, procedat in eo puro, & simpliciter mandatio, qui in rem & gratiam mandatans tanquam purus minister, & fiduciarus negotium explicare debet, secus autem, ubi est in rem & utilitatem propriam, & pro ejus elevatione ab interesse lucri, quod alias reportare potuisset ex pecunia pro mandante soluta, quoniam tunc proprium, non autem mandatans negotium facere dicitur, & consequenter pro seipso tenetur esse diligens paterfamilias, potissime vero stante gravi onere, cui per cedulam indeterminatem se subiecit, ob quod ex improviso, stantibus praesertim subsecutis infortuniis emptoris, decoctionem, ac omnimodam supplantationem pati potuisset, idemque sibi impudet mandans, cur talem effectum facultatem tribuat gerenti negotium proprium, ac negotiatori studentis majori utilitati.

Ista responsio de stricto jure recte procedebat, sed ex quadam non scripta aequitate malam faciem habere videbatur, stante contrario communi usu negotiatorum, quod scilicet moderno tempore girus cambiorum per solas plateas non sit ultimus, sed solum per nundinas, ideoque faciendum tem omnino insolitum, resultare videbatur quaedam species male fidei; Melior tamen erat responsio admittenda in decisionibus praesertim illa 11. Januarii 1669. coram Priolo, quod de tempore, quo iste girus cambiorum initium habuit, ferè nulla differentia ad hoc inter unam & alteram cambiorum speciem, quinimo in facto debeat, quod aliquibus temporibus casus praebuerat interusura cambiorum per plateas esse magis moderata quam per nundinas, accidentaliter deinde sequuta tracta temporis ista alteratione, adeo ut quando mandatarius unam de duabus viis elegit, convinci non poterat de dolo, seu mala fide positiva, quoniam attenditur initium actus, non quid postea produxerit casus, qui ita potuit se habere ad lucrum ac damnum juxta regulam text. in l. de fideicommiss. C. de transacti.

Et quamvis in campforibus aliqua major certa utilitas adit per viam platearum quamvis undinalium ratione provisionum, quae undinalibus sunt quatuor in anno, in platealibus autem sunt octo circiter, non videtur tamen haec circumstantia talis, quod redoleat dolum, malam fidem postquam potissime quia aliquod extraordinarium lucrum, etiam de justitia, tolerabile videbatur in compensationem dicti gravis periculi, unde quavis ex quadam epicheia, & non scripta aequitate damnabili dici non potest dicta moderatio ad limites undinalium, facta prius per Congregationem Baronum, deinde per Rotam, & cui idem creditor acquievit; Attamen id referendum erat magis aequitatem quam rigori iustitiae, quod nimium inspicere refert ad alium effectum libertatis pecuniae, de quo disc. seq.

S U M M A R I U M.

- 1 De varietate opinionum, ac syllogum materia.
- 2 De validitate cambiorum platealium eorumque moderatione.
- 3 Unde proveniant varietates, & inconvenientia.

ADNOT. AD DISC. I. & II.

I N ista materia cambiorum sequitur idem, quod circa varietatem opinionum, ac syllogum advertitur in adnot. ad disc. I. de usu. ideoque ibi deducta huic materiae quoque congruunt, ne idem cum vitio superfluitatis repetatur.

Causa vero contenta in his duobus primis discursibus longum ulteriorem habuit procellum, qui adhuc durat ob nitium induratum cor debitoris, qui alias distissimus, poene in statu pauperis tantum cor debitoris, qui alias distissimus, poene pluresque prodierunt postmodum resolutiones praesertim 12. Martii 1671. & 12. Decembris 1672. coram Calataju; Et ex quibus decisionibus recentissimis disc. I. habentur alique impressae nempe par. 13. rec. dec. 30. 121. 234. & 413. & par. 14. dec. 126. In omnibus autem approbatus fuit punctus principalis super validitate cambiorum platealium, eorumque reductione ad undinalia ex aequitate juxta deducta disc. I. solumque aliquis involvitur addele visa est in aliis punctis, qui continentur in disc. II. circa provisiones, & partitas, quae poni poterint sub cambiis, ac etiam circa obligationem praestandi cautionem, circa quam approbata fuerunt jam deducta super aequitate non dividenda, quamvis cum aliqua

est sub cambiis, debuerit iste interpellari. Tertio eadem facultas exprimitur, per mortem naturalem Philippi creditoris, vel per civilem Marcelli debitoris, stante ejus banno capto. Quarto circa justificationem realitatis cambiorum, quomodo fieri debet; Quinto an eidem realitati obstat, quod correspondens, in quo cambium girus habitus fuit, quod esset publicus bancheius, neque litera per bancum impleta essent. Sexto circa quantitatem provisionis, seu mercedis debita campiori pro cedula. Septimo cum idem campior habet in banco in computo eugenti depositam quamdam pecuniariam quantitatem ejusdem Marcelli debitoris, an pro summis in vim cedulae solutis debuerit facere compensationem cum seipso, atque pro hac rata eundem debitorem non subiecte cambiis. Et octavo stante, quod pecunia retracta ex pretio castrorum per Congregationem Baronum non solvitur, nisi cum cautione de restituendo primario emptori in casu evictionis, & secundario creditoribus anterioribus, vel potioribus, sine loco cautionis eadem pecunia investitur in loca montium, ita vinculata, an iste creditor praeferre possit pecuniam liberam, sive supplementationem ejus, quod vinculi valor importat.

Primum punctus de plano sublatum fuit ex solo facto, stante expressa facultate cambiandi cum seipso, qua concurrente, hodie receptum est, ac passim practicum, id licite fieri posse absque aliqua incompatibilitate, ob reduplicationem, seu pluralitatem diversarum personarum formalium diversis respectibus concurrentem in eadem persona materiali, una scilicet creditoris, altera mandatarii debitoris. Et tertia bancheii, sui campioris dantis sibi ipsi tanquam mandatarii debitoris pecuniam ad cambium, Turt. hoc tract. disp. 1. q. 15. num. 10. Rota Genueu. dec. 1. num. 27. & dec. 32. num. 4. Gaic. de cred. cap. 2. tit. 7. n. 1393. nu. seq. Rota apud Merlin. dec. 636. & dec. 374. part. 1. rec. cum aliis in hujus causae decisionibus, praesertim illa 10. Martii 1662. coram Verospiis. Atque hoc iure passim vivitur absque difficultate, cum id non respiciat validitatem & intrinsicam naturam cambiorum, sed solum voluntatem mandantis, quae ubi specificata non est, in dubio non praesumitur; Verum etiam in casu non specificato adhuc extrinsecus ino praesumptivae, vel administrativae, sive a posteriori per observantiam justificatur, ut habetur praesertim actum in Ravennate, seu Eventina cambiis, hoc tit. disc. 12.

Super secundo puncto interpellationis faciendae debitori singulis quibusque vicibus; De solutionibus pro eo factis, ac de initio cambiorum, pariter modica habita fuit disputatio in iure, dum illae difficultates, quae initio habebantur, ob diligentiam melius adhibitas solvatae fuerunt ex facto, docendo de hujusmodi interpellationibus; Occasionem autem agendi de hoc puncto in dictis primis disputacionibus, cum hinc inde materia involvi videretur, cumulando auctoritates, quae casus inter se omnino diversos percutiunt; Hinc proinde advertebam plures casus in proposito, pro tollendis aequivois, congruae doctrinarum, seu decisionum applicatione distinguendos esse; Primus enim est, ubi nulla praecedente pacto, seu facultatis concessione, cedulista, vel fidejussor, aut procurator, sive quicumque tertius pro moroso debitore solvens cum sua pecunia, pro istius reintegracione, & ne illam otiosam refineret, intendat tam ponere sub cambiis, seu alias investire in fructiferas occasiones, aut ab aliis tantumdem accipere ad interesse, & tunc non intrant termini peculiares cambiorum, sed potius alii generales interesse laeti cessant, vel damni emergentis, cum suorum respective requisitorum justificatione, ex his quae pluries habentur in sua materia, sub tit. de usuris, ideoque auctoritates, & decisiones percutientes hos terminos generales, extraneae remanent ab ista particulari materia cambiorum.

Alter casus est, ubi per debitorem, seu principalem dantem est creditor, seu fidejussor facultas capiendi pecuniam ad cambium, quatenus ipse statuto tempore illam non solveter, ita ut debitum ex una causa, sed uno contractu in alteram converteretur; & tunc verius ac receptum est, ut non obstante mora, quae per lapsam statuti temporis ipso jure contrahi dicitur, iuxta terminos textus in l. magnam, Cod. de contrahen. & committen. stipulatione, adhuc tamen requiritur interpellatio, ut ita debitor certificetur creditorem vel le uti sibi concessa facultate quia potuisset illa non uti, idque per debitorem credi valeat iuxta decisionem in Romana cambiorum 3. Junii 1618. coram Manzanedo, de qua in Romana cambiorum 30. Aprilis 1655. coram Duvozetio inter suas dec. 962. & in aliis; Sed pariter id non percutit validitatem ac intrinsicam naturam contractus cam-

bis, sed voluntatem ipsius mandantis, eodem modo quo superius dictum est in puncto praecedenti; Unde si mandans expressit hujusmodi interpellationem remittat, atque assensum praebet, ut illico dato casu, absque alia interpellatione aequivalentem summam accipere possit sub cambiis, tunc id recte fieri potest, quoniam cum ipse sit directus & purus debitor, eo ipso quod statuto tempore non solvit, scire potuit & debuit casum evenisse, ut ita distinguendum habetur apud Merlin. dec. 636. d. dec. 374. p. 5. rec. dec. 379. part. 2. & in aliis; Atque ita docet praxim quotidiana depositariorum montium Baronialium alimentum in se omni solvendi fructus locorum montium singulo quoque bimestre cum dicta facultate, quam illico exercent, cum principales recte sciant, vel scire debeant quod hujusmodi negotiatores, neque per momentum tenent pecunias otiosas, atque istud praesertim negotiorum cambiatorum exercet, & consequenter non intrat dicta excusatio, quod debitor credere potuerit creditorem hujusmodi facultate usurum non esse, cum illa creditulis recte intrat quando qualitas personae creditoris ita suaderet, ut est in casu; de quo agit in d. Romana cambiorum 3. Junii 1618. coram Manzanedo, ubi de officio casalis facto per Capitulum eujusdam Ecclesiae, sub conventionem, ut adhaerenti pensum statuti temporis non solvente, licitum esset locatori debitam pecuniam ad cambium accipere.

Tertius est casus infortis, seu alterius, pura fidejussoris, aut administratores, cui pro negotiis explicandis, seu pecuniam adentis temporibus solvendis facti sunt aliqua assignamenta, ex quibus id explicandum sit cum facultate, quod eis deficientibus, licitum esset accipere pecuniam ad cambium, & tunc Rota creditur, ut deficientibus assignamentis, mandans interpellari debeat, ex eo quod credere potuerit negotium fuisse explicatum cum assignamentis factis, de quorum defectu si fuisset certificatus, supplevisset aliunde, neque passus esset intercursum cambiorum subijci, ut in Anciniana cambiorum coram Carillo inter suas dec. 282. alias 22. parte 9. recent. & in eadem 18. Junii 1646. 8. Martii, & 2. Augusti 1649. coram Penningero, quarum ultima est impressa, dec. 246. p. 10. rec. licet istas decisiones veritas non habuerit Camera in Romana partitorum inter Falconerium & Forsterum, Atque inspecta veritate videatur praesertim de iudicio arbitrio regulando ex singularium casuum particularibus circumstantiis denorantibus bonam, vel respective malam fidem creditoris, vel administratores, & mandatarii, dicta facultate utentis, praesertim usum negotiorum. Sed ubi cessat dicta creditulis mandantis, quod scilicet negotium aliunde & ex assignamentis impleri potuerit, atque cesset etiam dicta alia creditulis, quod creditor dicta facultate forsitan non esset usurus, tunc nulla subest ratio, quae hujusmodi interpellationem exigat.

Et hunc dicebam esse casum nostrae questionis, etiam si non adesset dicta interpellationis expressa remissio, per quam omnis difficultas cessabat, quoniam perfecta emptio, debitor se mandans scire potuit ac debuit totum pretium prompte solvendum esse, atque dum ipse non solverat, credere potuit & debuit, quod illud solveretur per campiosum, illico arrepta ejus conditione usurum dicta facultate, cum adaptabilis non esset illa creditulis, quae ratione personae creditoris cadebat in d. Romana cambiorum coram Manzanedo.

Quoad tertium punctum exprimiti mandati per mortem naturalem mandatarii, vel civilem mandantis, tam in Rota, quam in Congregatione Baronum, scribentes pro debitorum magnum fundamentum constituebant in auctoritate Caball. conf. 145. lib. 2. Verum in utroque Tribunali haec auctoritas omnino neglecta fuit utpote nulli probabili fundamento innixa; movetur enim ipse auctoritate Socci. jun. conf. 112. num. 12. lib. 1. sed clarum est aequivoicum; Soccius enim agit de revocatione mandati ad donandum resistentem per mortem naturalem mandantis, & sic de merito & simpliciter mandato voluntario, quod in solam gratiam mandantis recipitur ad mandatarium tanquam purum officium, seu ministerium gratuitum; Secus autem ubi agit de mandato necessario in gratiam & rem propriam mandatarii pro implemento obligationis & contractus correspondenti; hoc enim non solvitur per mortem, tanquam stipulatio, seu obligatio faciendi, activa & passiva transit in heredes, ex ea clara ratione, quod revocatio resistentem ex morte debitoris facta & praesumpta, fictio autem, seu praesumptio non potest plus operari quam veritas, Unde quomodum debitori danti hoc mandatam praclusa est facultas illud

illud expresse revocandi, adeo ut expressa revocatio non intraret, multominus intrare potest tacita, seu ficta resistentem ex morte, Tenentiaq. variat. res. lib. 2. tit. de procurator. res. fol. 10. n. 7. & 9. Mantie. de tacit. lib. 7. tit. 23. nu. 40. & seq. Bartr. dec. 440. n. 2. & 3. Merlin. dec. 436. nu. 15. quia data contractivitate mandatum corrumpitur ac transit in alium contractum, ex his quae habentur in Romana economia sub tit. de contrahen. & alibi pluries.

Potissime vero in ordinata mortem civilem ratione ban- capitalis resistentem ab ipsius debitoris delicto, quod ei commodum & utilitatem causare non debet in damnum & praedictum creditores innocentes, contra positivi & naturalis juris principia, cum ita culposi agentes pro mortuis habendi sint quoad favorabilia, non autem quoad odiosa, iuxta ea, quae in iure habemus de filio familias ingrato amittente iura sui, & patris potestatis quoad favorabilia tantum, in odiosis autem remanent sub dicto vinculo, Si vero religiosi professi apostatant, vel ejecti, in odiosis & obligatorii habendi pro professo & religioso, Ac heredis indigni, habendi in odiosis pro tali, cum similibus; super quibus scribens tanquam Advocatus ad satisfaciendum ignoto vulgo superfluas evagatorias recexebam longas allegationes, praesertim in primis disputationibus circa initia professionis ac morte juvenum, quibus id congruere videtur, Et sic nulla, vel satis modica disputatio super hoc motivo habita fuit.

Circa quatenus punctum justificationis cambiorum, cum jam adesset spacia, seu licite redditus quas uti praesupponentes alias accessus, receptum est fuisse iuxta ea quae praesertim in aliis hoc eodem titulo habentur, opus non fuit assumere questionem disputatam infra in Romana cambiis de Sforziis, & in Romana de Negronis, seu Benetis, disc. 6. & 7. An sollicit realitas justificari possit cum libris, aliiisque extrinsecis, etiam praesumptivis, seu administrativis probationibus, quamvis ipsae licite materiae non habeantur; Credebam tamen in disputationibus habitis coram Verospiis, & Rota eundem sensum habuit) necessarium non esse illarum formalem productionem, ac rigorosam recognitionem, perinde ac si ageretur de apocis, vel scripturis, in quibus unicum totum actionis fundamentum consisteret, quoniam ut advertitur in allegatis disc. 6. & 7. ex auctoritatibus ibi deductis, in puncto juris, iuxta opinionem in aliis Civitatibus & Tribunalibus magis communiter receptam, accedente pacto, sufficienter etiam libri creditoris bene & mercantiliter tenent.

Licet Rota sequendo opinionem magis rigorosam, ad se certificandum de realitate literarum, istas desideret, easque velit inspicere, Attamen sufficere debet, quod hic effectus sequatur etiam per extrajudicalem inspectionem, tanquam pro librorum & pacti adimulico exclusivae suspitionis fraudis usuratum, non autem pro principali fundamento intentionis; Quia tamen in ultimis disputationibus habitis in Signatura gratiae, scribentes pro debitoribus, ad effectum obtinendi commissionem appellationis etiam in suspensivo, & cum clausula translativa executionis, in hoc defectu nimium insistebant, atque aliqui ex Vorantibus in eo se fundarunt, idcirco in alia instantia coram Priolo, ad hujusmodi difficultatem tollendam, dicta spacia producta fuerunt, Adeoque id impressionem fecit, quod in dicta resolutione 9. Januarii 1669. coram Priolo, responsum non fuerat de exsequendo mandato in praecedenti instantia per Verospium relaxato, sed illud de novo decretum fuit, ut fieri solet, quando dubitatio oritur super nullitate mandati relaxati per primum iudicem, quod alias iustum in toto, vel in parte reputetur, cum receptum sit talem esse virtutem, seu operationem clausulae, si quid exequendum, ut non solum iudex ad quem eiusque valeat mandatum per iudicem a quo decretum, sed etiam illud ex integro decernere & relaxare, quatenus primum nullitas, vel excessus defectu laboraret, ut in Romana renunciat. 27. Maii 1651. Cerro, Beneventana dotis 27. Junii 1653. Bichio, Romana, seu Januensis dotis 2. Decembris 1665. Ottolara, & septies.

Quoad quintum obiectum, seu punctum invaliditatis cambiorum, ex eo quod correspondens non esset bancheius, neque tracte, seu litera impleta essent per banchum, duplici fundamento nitentur scribentes pro debitoribus; Primo ex declaratione Sacri Congregationis registrata apud Turt. de camb. disp. 3. q. 1. in prolegomenis post nu. 33. in illis verbis, Secundum eandem rationem bancariam permanentem; Et secundo quoad cambia girata per Civit. Neapolis, quod per Regias pragmatikas, tertium, ac sequentes & septimam sub tit. de literis cambiis, disponderetur literas cambiis,

seu tractas per publicum bancum impleri debere, neque alias implementi justificationes admitti, quod etiam supponebatur dispositum in Civitate Venetiarum.

Verum hoc erat leve obiectum de facili sublatum, quoniam dictae declarationes prodierunt pro sola Civitate Januensi, ubi magna bancheiorum copia habetur, & nihilominus dicta verba, tanquam dubia & incerta significationis, etiam in eadem Civitate magnas inter negotiatores prodixerunt difficultates, ad quas removendas, opus fuit denud adire eandem Congregationem, novaque declarationes obtinere registratas apud eundem Turt. ubi supra, numer. 37. Talisque ex attestationibus plurium mercatorum & negotiariorum ferre totius Italiae est communis usus, quod etiam mercatores Iudacarum, seu alii negotiatores formalem bancum non aperientes, recipiunt ac impleunt tractas & literas cambi, atque super cambiorum giro scripturam formalem tenent, Potissime vero in Civitate Neapolis, ubi per Regias provisiones disponitur, non posse aperiri publicum bancum nisi praestita cautione in summa scut. 150. n. 12. quod est moraliter impossibile, ideoque bancum publicum ut plurimum ibi habent solam aliquam partem huiusmodi fundum habentes, & tamen infinitus est numerus negotiariorum super cambiis. Prudens quidem & commendabilis esset dicta provisio, quando esset moderata & practica, unde propterea videtur extremum vitiosum, Sicuti e converso vitiosum est alterum extremum Urbis, quod nulliter liberum est bancum aperire, absque eo quod saltem in apertura negotii talem faciat obligationem, quod deponentibus eorum pecunias, seu alias banci fidem sequentibus, consultum esset cum hypotheca, per quam intaret ordo temporis & prioritatis, ad verus eos, qui postea cum hypotheca multoties collusivae contrahentes ita eorum absorbent, quod videtur magnum inconveniens, ut non semel advertitur in sua materia sub tit. de Credito.

Et quoad necessitatem implendi literas, seu tractas per bancum publicum, id continebat aequivoicum clarum, cum hujusmodi provisiones, prudenter quidem ac iuste edite, percutiant illas tractas, ac literas cambi, quae per veram & effectivam pecuniariam solutionem implendi debent ad favorem tertii, idque, ut occurreret fraudibus & falsitatibus receptatum privatarum, cum quibus exhibentes tractas, seu literas cambi ad protrahendas ad menses & annos solutiones desatigebantur, focus autem ubi agitur de his literis pro giro cambiorum cum seipso, & taliter inconcessa praxis.

Sextum fuit disputationis caput super quantitate provisionis, seu mercedis cedulae; Cum enim in prima limitata ad summam scut. 250. m. provisio convenita esset in annis scut. 500. praetendebat debitor, quod secunda cedula indefinita, eodem jure regulanda esset, augendo solum dictam taxam conventionalem proportionaliter & pro rata summae majoris, ad quam cedulista se obligaverat, constituendo fundamentum in regula, de qua apud Zach. de salario, q. 19. n. 1. cum seqq. de Doctore conducto ad legendum, sive famulo ad servendum pro certo salario, quod si reconducat, reconductio censetur pro eodem salario. Sive de salario proportionate augendo ad ratam laboris, seu numeris aucti, atque in prima conventionione non contenti.

E converso autem ex parte creditoris praetendebatur, per secundam cedulam indeterminatem completentem totum valorem castrorum; primam evanuisse, atque omnino novam esse, & consequenter, quod cessante conventionione, atque rebus remanentibus in partis terminis juris, dicta merx, seu provisio deberetur iuxta consuetudinem Urbis, quae est ad minus duorum pro centenario, ut habetur apud Greg. decif. 161. Ad quod probandum ego & careri pro eodem creditore scribentes duo adducebam fundamenta; Unum resistentem ex axiomate generali, quod quilibet dispositio intelligenda venit, rebus in eo statu permanentibus, ad quod plene colligit Additionem ad decif. 53. par. 4. rec. tom. 3. nu. 4. & seqq. & n. 21. Et alterum, quod hujusmodi emolumentum dicitur merx periculi, ad cujus proportionem regulari debet plus minus iuxta periculi majorem, vel minorem probabilitatem. Martie. de tacit. lib. 6. tit. 6. n. 6. Apont. conf. 19. lib. 2. Leorat. de usur. q. 23. n. 31. Rota apud Gregor. d. dec. 161. & dec. 679. part. 1. diverf. Et idem cum per secundam cedulam indefinitam absque dubio campior majori periculo se exponeret, quoniam pertusus declarata poterat valorem in summa ingenti, pro cuius parte sibi consilium non remaneret in bonis emptoris forentis, hinc intrabat dicta ratio proportionis, ac novationis, seu recessus a prima conventionione.

Resolutio in hoc puncto fuit, ut pro summa contenta in pri-

prima cedula debetur provisio conventa in scutis 500. pro reliquis autem scutis 127. m. debitis in vim secunda cedule, tanquam in casu omisso debita esset merx consuetudinaria ad rationem duorum pro centenario, ut patet ex *decis. 28. Novembris 1659. Vetosio*, in qua solum de hoc puncto agitur; Ibi que etiam firmatur hujus mercedis, seu provisionis portio, ut scilicet dicatur debitum privilegatum, licet ante omnia detrahandum ex pecuniis emptoris, que ad manus campforis pro ejus reintegracione venient juxta punctualiter firmata *d. dec. 679. par. 4. divers.* Ad quod conferunt que habentur apud Salged. in *labyr. par. 3. cap. 9.* super potioritate mercedis, seu provisionis debite administratori parimonii positi sub concursu, quia in effectu non est creditum, sed impensa necessaria respiciens etiam servitium & commodum ipsorum creditorum, ideoque ante omnia deducenda; Diciturque resolutio ita distinguens, reflectendo ad veritatem, mihi quamvis scribenti pro assequutione mercedis consuetudinariae pro tota summa, visa est iusta & probabilis, non quidem ex generali regula deducta in decisione desuper edita de non extendenda conventionem de casu ad casum, cum in puncto juris probabilis dici posset, secundam cedulam indefinite completentem totum pretium a perito declarandum attendendam esse, non curata prima, tanquam per hujusmodi novationem abolita; Sed ex dicta altera ratione proportionis periculi, dum in dicta certa & determinata summa scur. 230. m. cedulista dici poterat tutus, & moraliter certus de exemptione a quocumque damno, dum bona que emptor possidebat in Urbe ipsaq; castra ita acquirenda, sine dubio tanquam per speciem notorii superabant dictam summam, & sic vere periculum restabat in secundo additamento rationis incertitudinis.

19 Septimus disputationis punctus fuit circa liquidationem summe per cedulam solute, pro qua potuerit ponere debitorum sub cambiis; Cum enim debitor predictus ante hujus casum haberet in banco ejusdem campforis quamdam summam pecuniarum in causam depositi & ad liberam dispositionem, ut vulgo dicitur *de conto corrente*, dubitatum fuit, an quando campfor in vim cedule certas summas solvere coactus fuit, pro omnibus potuerit ponere debitorem sub cambiis, vel potius jure compensationis deberet deducere dictam summam, quam habebat in manibus; Et quamvis de stricto jure probabilis videretur creditoris presentio, quam etiam in congressibus, in quibus puncti examinantur pro veritate, nimium tobeant seniores Advocati, ex diversitate stationum, quo quam in eisdem personis materialibus representantur, ut omnino diverse persone formales, & successivè diversa dicuntur debita & credita ex omnino diversis causis, unde procedunt regulariter non intrat compensatio, ex iis, que habentur *collecta per Amat. resol. 17. add. ad Gregor. dec. 266. Grass. de except. cap. 16. Gratian. discept. 938. numer. 23. Salgad. in labyr. par. 2. cap. 28.* Nihilominus ego tunc junior ab initio fui in contrario sensu, Tum ex punctuali *decis. Rota in Romana computorum 23. Martii 1618. coram Cocchino*, ubi in specie firmatur, quod hæc distinctio intellectualis juris subtilitate resultans, atque ad alios effectus juris vera, ex quadam naturali æquitate, ac in ordium usuarum attendi non debet ista causa, & cum quo fundamento processit Rota, ita juxta meum votum resolvendo eadem die 28. *Novemb. 1659. coram Verosio*; Tum etiam ex facti circumstantiis, quod scilicet debitor ob quamdam imputata delicta sum fugam ab hoc Principatu arripuerat, atque processum erat ad acta preparatoria hanc capitalis, unde non urgebat ratio manualis & quotidiani usus dictæ pecunie, que proinde retineri solet in computo currenti, & non committeri cum aliis negotiis, unde si dictus deponens absens & inquisitus distulisset mandata, seu ordines pro dicta summa solutione, absque dubio campfor ita constitutus in periculo proprio jactura, recussisset dictos ordines implere, faciendo quamdam speciem arresti, seu sequestri pænes seipsum pro ejus indemnitate; Et consequenter nulla ratio exigere videbatur, quod dictam pecuniam ita pænes se retineret otiosam, & pro æquivalenti perciperet debet usuras, seu accessiones campforis, dum non agebatur de deposito regulari pecunie obnoxiate in sacculo, itaut dici posset, quod fasset violare legem depositi, sed agebatur de deposito irregulari, quod in substantia, & quoad effectum importat magis creditum quantitatis, seu generis, Unde considerabam adaptari posse terminos, seu rationem text. in *l. curabit. Cod. de actum. empti*, super repugnantia æquitate habendi eodem tempore in manibus rem & pretium; Sive quod intraret recepta distinctio, quam habemus in questione, an compensatio fiat ipso jure, vel ope exceptionis, quod scilicet, ubi

agitur de odio usurarum, & de impediendo illarum cursum, omnino verius, ac receptum sit compensationem intrare ipso jure, ut cæteris plene collectis firmatur per Rota *dec. 409. numer. 21. & seq. part. 9. rec.* ubi allegantur Apont. *conf. 19. lib. 2. Fontanell. de pæc. claus. 6. gloss. 2. par. 6. numer. 61. & seq. & alii.*

Demum cum pretium redactum ex secunda venditione dictorum calstrorum erogatum esset in loca montium, cum vinculo, primario ad favorem emptoris in casu evictionis & molestiarum, secundario autem pro cautela creditorum anteriorum & posteriorum postmodum venturium, Atque indubitatum sit hujusmodi vincula minuire valorem intrinsecum locorum montium juxta vinculorum numerum, ac majorem, vel minorem periculum probabilitatem, juxta ea, que super hujusmodi diminutione habentur in *Romana locorum montium de Oricellariis, & in Romana de Mutis sub tit. de Regibus ad materiam locorum montium, disc. 39. & 32.* Atque de facto ista loca montium itante dicto vinculo æstimata fuerant ad rationem futurorum 60. pro quolibet; Hinc orta est dubitatio, an itante dicta reductione cambiorum platealium ad undinalia, deberet creditoribus bonificari id, quod importaret diminutio refulsans ex dicto vinculo, itaut in effectu assequeretur pecuniam liberam. Et ita determinatum fuit in ultimis decisionibus 14. *Decemb. 1662. & 28. Januarii 1664. coram Verosio*, dando optionem debitori intrare certum terminum solvendi pecuniam liberam, & reassumendi loca montium, vel quod creditoris impundanda essent ad dictam rationem sc. 60. pro quolibet.

De hoc autem, tam in ultimis disputationibus habitis in 22 Signatura gratia, quam in alia instantia in Rota cor. Priolo & Bourlemont, fuit dubitatum, stante quod istud vinculum resultat a facto Principis, quod importaret casum fortuitum ad creditore supportandum, absque eo quod regressum pro indemnitate habere valeat debitorum debitorum, juxta ea, que habentur sub titulo de *senis ad materiam Bulla Baronum in Romana de Arguillaria, & in alia Romana de dotis de Casarini, disc. 97. & 99.* & talis est communis praxis.

Super hoc autem ego, reflectendo etiam ad veritatem, dicebam hujus questionis decisionem pendere a puncto, An dicta reductio cambiorum platealium ad rationem undinalium importans diminutionem crediti & ultra, intraret de rigore iustitiæ, vel potius ex Tribunalis æquitate arbitrio; Primo enim casu admittebam, quod debitor bene diceret, quoniam si creditor plus de rigore consequi non deberet, cogendus esset subire vinculum de natura rei omnibus aliis creditoribus commune; Secus autem in altero casu, quoniam tunc debitor æquitarivum arbitrium iudicis dividere potest, sed illud acceptare debet cum sua causa; nam aliis non fuisset reducere camba platealia ad undinalia, sed ista quoque dimidiare; Et consequenter cum ex supra deductis *disc. præced.* de stricto jure omnino verius esset, camba platealia esse valida & deberi, ideoque dicta reductio, seu moderatio resultaret ex mere æquitate arbitrio, debebat proinde ista æquitas æqua lance exerceri, nam alias manifestam contingeret iniquitatem in præjudicium creditoris, ita duplicem diminutionem & iacturam patientis; Atque error quod exemplum moderationis rare per Sac. Consilium Neapolitanum, de qua *disc. præced.* quod scilicet camba tunc irregularia longè excessiva & reducta ad 14. pro centenaria in tali summa soluta fuerunt, ita & taliter quod creditor de facto obtineret dictam summam 14. quod in presenti non coningeret, quoniam camba platealia importantia 19. ciceret pro centenario, & reducta ad undinalia importantia ad rationem 9. ciceret solverentur, non in novem, sed in quinque, vel sex, & sic esset reductio, atque istam credebam esse veritatem.

De pluribus aliis disputationibus fuit, in facta magis quam in jure consentientibus, præsertim vero de tempore, a quo campfor ob solutiones factas in vim cedule dici possit creditor; Cum enim per chirographam Pontificiam super dictorum calstrorum venditione editum mandaretur, quod creditores, ad quorum instantiam per Congregationem Baronum facta erat dicta venditio, in actu receptionis pecunie a cedulista deberent præstare debitam cautionem in forma, si minus quod eadem pecunia directè in actu recipiendi deponi deberet in sacro monte pietatis, ad effectum illam investendi in loca montium, ut supra vinculata loco cautionis, creditores autem pro majori equo commoditate factis quietantibus tanquam de recepto, fuissent contenti relinquere pecuniam in depositum in eodem banco pro eo modico tempore, quod curtebat, donec invenirentur occasiones dicti investimenti;

Hinc

Hinc prætendebat debitor non esse servatam formam chirographi, ac propterea ipsum non potuisse poni sub cambiis a tempore, quo creditores fecerunt quietantias, sed solum a tempore, quo sequutum erat effectivum pecuniarum investimentum; Sed hæc præsentio rejecta fuit, & pro meo iudicio iuste, quoniam eo ipso, quod creditores fecerunt quietantias, debitor liberationem reportavit, atque solutionis effectus sequutus fuit, equique nil intererat, quod creditores pecuniam ita de eorum dominio effectim hoc medio tempore otiosam retinerent magis in uno, quam in altero banco, unde cum chirographum præscriberet dictam formam, non pro præfata solemnitate, sed ad solum certum effectum ne daretur libera, idcirco intrat recepta propositio, quod tunc spectato effectu admittitur implementum per æquipollens, ut firmatur in *decisionibus coram Verosio*, que super hoc puncto videntur notabiles.

ROMANA MANUTENTIONIS PRO JOANNE BAPTISTA BORRELLA. CUM N. LAMBARDO.

Casus disputatus coram Senatore Urbis, Seu Prælo Consultore deputato, & resolutus pro Lombardo.

An cambium creari possit ex credito antecedenti sine pecunia numerata. Et an substineatur cambium si pecunia data debitori in alios usus creditoris notis convertenda sit, itaut hic certo sciat debitorem non posse cambiare in nudinis, ibique literas implere. Et de conversione cambiorum decursum in formam novi cambii an subsistat, vel potius importet anaticifium.

SUMMARIUM.

- 1 Falli series.
- 2 Pecunia numerata in actu, sed statim restituta an annullat contractum consuetum.
- 3 Qualis dicatur simulatio damnata, & qualis non.
- 4 Cambium creari potest ex credito antecedenti ex mercibus, vel alia causa.
- 5 Declarantur quedam decisiones firmantes cambium invalidum, ubi creditor scit debitorem convertere debere pecuniam in alios usus.
- 6 Distinguntur species cambiorum, & quale sit directum & quale obliquum.
- 7 De simulatione, seu figmento, quod aliqui dicunt esse in cambiis.
- 8 De recambis an sint invalida, & continentia anaticifium ob conversionem cambiorum in sortem, & aliqua de anaticifio, quando procedat.
- 9 De natura cambii est, ut nullum detur lucrum ab initio certum, sed possit etiam fors diminui.
- 10 Quod cambia verè non sint fructus, neque accessiones, sed sint pars sortis.

D I S C. III.

Cum ex pluribus rebus antecedentibus, que ex iuribus cessis ab aliisque de causis, Borrella habeat cum Lambardo, constat istam scutum 1000. que idem Lambardus debebat ex causa cambii contracti usque ab anno 1646. una cum fructibus, per cambii decursis, circa annum 1648. novum cambium constitutum esset in scutis 3000. ciceret, cum enarratione pecunie coram Notario & testibus numerata; ad effectum illam convertendi in prædictorum aliorum debitorum extinctionem, Atque post aliquotum annorum decursum creditor curaret aliqua bona debitoris exequi & subalterni, eidemque, seu alteri, qui deinde ipsum nominavit, tanquam ultimo licitatori deliberari, præterendebat debitor istius actus nullitatem ob ordinem iudicialium non bene servatum, ac etiam ob notoriam injustitiam, Tum ratione enormitatis læsionis in valore bonorum, tum ratione excessus ob insectionem novi contractus cambii, qui proinde camba, seu fructus non produceret ratione simulationis, dum probaretur pecuniam ejusdem creditoris simulatè, & ut vulgo dicitur, per *mostra*, ibi intervenisse, itaut in effectu cambium creatum esset ex creditis antecedentibus, ac etiam illarum, quod ita creditor certus esset debitorem non posse acceptam pecuniam cambiare, atque in nudinis literas implere, ut ad cambii realitatem requireretur ex fir-

matibus per Rotam in *Romana cambiis 18. Aprilis 1644. & 16. Januarii 1645. cor. Peuting.* Et demum quia idem cambium in parte constatum esset ex fructibus, seu cambii decursis dicti alterius cambii, unde propterea dicebat hoc esse anaticifium in jure damnatum juxta plenè deducta per Rotam apud Metlin. *decis. 309. alias 303. p. 5. recent. late Andreol. com. 310. numer. 1.* ubi ferè omnes cumulat. Ex his secundus Collateralis fori Capitolini mantentionem Lombardo concessit, declarando contractum prædictum invalidum & usurarium, ex hoc præsertim ultimo fundamento anaticifium.

Introducta verò post suos alios gradus juxta Capitolinam 2 labyrinthicam praxim, causa coram Senatore, atque per istum deputato juxta stylum ingenioso Prælo in Consulorem, hic post plures disputationes, quamvis in diis, que juris sunt circa validitatem cambii ex infra deducendis se adæquatam declararet, nihilominus confirmavit idem, quod iudex primè instantia fecerat, vel ex capite nullitatem, vel ex altero læsionis, ac etiam ratione insufficiens aliorum partitarum, & sic ex fundamentis consistentibus prioris in facto, in quo Advocati nullam habent partem, ideoque iudicatum, nec approbare, nec amnare potui, potissime quia et si cause Patronus singulis facti obiectis bene satisfecisset videretur, nihilominus ea omnia insulam unita, aliquid malam faciem præbere videbantur.

Quatenus verò pertinet ad dicta tria objecta in jure consistencia, Dicebam pro creditore scribens nullam verè substantiam habere, Non quidem primum, Tum quia solemnitati pecunie numerata, etiam ubi pro forma requiritur, ut est in censibus, ex communi observantia satisfactum esse dicitur per illius interventum, quamvis eadem immediate restitueretur ipsimet creditor in aliam causam, nisi formalis simulatio probetur ex deductis per *Cenc. de cens. qu. 50.* ubi plures colliguntur decisiones Rote, que moderno tempore sæpius circa hunc defectum benigne se gerere consuevit, quos antecedentia credita sunt vera & realia, stante facilitate Signaturæ gratiæ passim sanandi hunc defectum, ubi constat de verò credito, ut præsertim apud *Royas decis. 476.* que est Assisen. *census confirmata 28. Martii 1653. coram Bevilacqua 23. Januarii, & 26. Junii 1654. coram Bichio, & non lemel in sua materia sub tit. de censib.*

Tum etiam quia illa simulatio dicitur in jure damnata, que concernit rei substantiam, ac veritatis alterationem aliter præjudicalem, quia nempe cum mendacio appareat validus & licitus ille actus, qui si appareret, prout est in effectu, esset illicitus & invalidus. Secus autem ubi etiam alio modo verè licite fieri poterat, itaut nihil debitoris, vel alterius contrahentis interitus, ut sæpius *sub tit. de contractibus, & sub alitero de credito.* Ac pluries in specialibus terminis cambiorum occasione oppositæ simulationis per se servatæ firmavit Rota præsertim in *Romana cambiis 1. Julii 1658. coram Melio confirmata 24. Martii 1664. coram Ortolano*, que est *Romana cambiis de Sfortis, disc. 6.*

Unde cum sæpius per Rotam firmatum fuerit, quod cambium ex mercibus, vel ex creditis antecedentibus creatum potest, ut præsertim in *Romana pecuniaria 5. Junii 1648. Corrado 14. Junii 1649. Dunozzo inter suas dec. 829. Romana cambiorum 28. Aprilis 1651. Vetosio*, & in aliis, cum nil urgere videatur, quod prohibeat. Quia si creditor de tempore contractus cogere poterat debitorem ad sibi solvenda credita, que vera & legitima essent, hinc proinde benigne potius cum eo agere videret se abstinendo a coactione, eadem credita convertendo in alium contractum, ex quo dilationem debitor recipit, quoniam ista non est causa alicujus lucri, seu excessiva, vel alias præjudicialis conventionis, que in cambiis mundinalibus non datur, nisi sique hodie in illis platealibus, que exercebantur per eas Civitates, que plateæ formam habent, cum totum pendat ab eventualitate pretii in sortemiter a publico foro mercatorum taxati, ut supra in *Romana cambiis, disc. 1.*

Quoad secundum obiectum deductum ex allegatis decisionibus in *Romana cambiis 18. Aprilis 1644. & 16. Januarii 1645. coram Peutingio*, dicebam illas ab ipso initio nunquam in Curia receptas fuisse, utpote continentes æquivocum clarum, quo agnito in eademmet causa, in qua prodierunt, nullum habuerunt effectum, quoniam ita Rota oteentes mandante, ne ad formalem revocationem procederetur, creditor contra quem prodierat, sub titulo concordia, aliquo modico dimisso, satisfactionem obtinuit; Et merito, quoniam, ut frequenter habetur *hoc cod. tit. præsertim in Romana locutionis vene ferri, disc. 24.* Dux sunt cambiorum species, una que dicitur cambii directi, quia scilicet ha-

bens

bens pecuniam Romae, illamque capiens in Civitate Venetiarum, vel Neapolis, eam tribuat mercatori, vel alteri ibi cambiandum, quoniam si pecunia datur certo scilicet recipientem illam pecuniam, ac converterentem in alios usus, non posse equivalenciam dare statuto tempore, & in praesentio loco, ita ut litera implementum recipere non deberent, sed inanes & vacuae essent reverturae. Tunc quia dicitur potius actus simulacri gestus in fraudem usurarium, & de illius validitate dubitatur Azor. *instr. moral. part. 3. lib. 10. de cambio fisco*, & ceteri deducti per Scacc. *de cambiis. §. 1. q. 7. p. 2. ampliat. q. n. 9. Reginald. in praxi ponitur. lib. 25. nu. 399. Rebell. de just. & iur. lib. 15. q. 5. nu. 3.* & cetera in praedictis decisionibus deducti; Diciturque difficultas non resultat ex eo, an qui pecuniam recipit, eas tunc in alios usus convertat necne, ut scribentes in ista causa, ac etiam in dicta *altera Romana cambiorum de Sfortis, disc. 6.* insisterent, quia cum pecunia recipiat functionem in genere suo, etiam in isto cambio directio nil refert, quod recipiens eam convertat in alios usus, dum potest in nudinis, vel platea alijunde supplere de equivalenti, sed punctus est in idoneitate ad dictam equivalentiam praestandam, ex cuius concursu, vel deficientia resultat scientia dantis, an litera esset adimplenda, necne, & an actus esset ab initio fictus, vel verus.

Altera cambiandi species dicitur obliqua, quod scilicet debitor, qui pecuniam recipit, seu ex alia praecedenti causa debet non assumit onus cambiandi, sed sub contractu mutui, vel altero recipit pecuniam pro suis debitis solvendis, vel in alios suos usus erogandas; Quia vero mutuator non intendit eas otiosas tenere, sed super cambiis transigere, idcirco debitor pro ipsius creditoris indemnitate, & ex mutuo damnata, ac praedictum recipit, in se assumit onus capiendi tantum ab aliis, ac girandi, vel girari faciendi super cambiis, vel eidem creditoribus facultatem tribuit accipiendi ab aliis, vel a se ipso tantumdem, illaque girandi, vel girari faciendi super cambiis in ipsius mutuatarii damnata; quod secundo casu plures continentur contractus explicati in *d. Romana locatioris vena, disc. 24.* ac etiam in Camerinen. *disc. 1. §. 1. in aliis locis.*

Et in hac secunda specie non spectatur, an illa pecunia que recipitur, in alios usus converteratur necne, vel an recipiens possit equivalentem summam in nudinis, vel in platea praestare, quoniam cambiium non girat super illa pecunia, sed super equivalentia ab aliis habenda, neque spectatur idoneitas ipsius debitoris, sed illa correspondens, qui literas est impleturus faterem cum recuta; Et licet Morales, quibusdam adherent Metenda in *ejus tract. de cambio nudinali. leotar. de usuris, q. 26. & alii, magna Tribunalia, seu foros magistrum & mercantiliu Civitatum parum versantes, dicant hanc continere signata & simulationes in fraudem usurarium. Atramen eorum dubitatio recipienda non est, tum quia ita passim de ubique publice & palam, Ecclesia tolerante & approbante, praestatur, Tum etiam quia cessante conventionis partium super majori, vel minori interutoriorum causa ratione majoris, vel minoris dilationis temporis, in quo proprie consistit usura, vel ejus suspicio, cum totum pendat ab eventualitate, quae ipsius etiam debitoris lucrum causare potest, sequitur ex inde cessare terminos usurae, & in specie id vidimus praestatum in *d. Romana locatioris vena ferri disc. 24. & in d. Romana cambiorum, disc. 1.* In dictis etiam casibus certa erat conversio pecuniae per debitorem accepta ad cambiium in alios usus, atque certa erat voluntas ejusdem debitoris, creditoris declarata, & in pactum expressum deducta, non cambiandi, neque solvendi in nudinis, vel plateis, & tamen nunquam dubitatum fuit de validitate cambiis ex isto capite, quoniam girus cambiis non est in ipsa pecunia, quae debitori datur, sed in equivalenti, quae ab alio, vel a se ipso tanquam tertio accipitur ad cambiium, atque hoc jure passim vivitur, quod agnovit Rota in dicta *Romana cambiis, de Sfortis 24. Martii 1664.* Otalora.*

Demum quoad tertium obiectum anatocismi, quod deducebatur ex conversione cambiorum de usuris in nudinis principalem, ac novum cambiium, dicebam, quod quidem quid sit, an dictus anatocismus procedat solum in usuris illicitis, de quibus, nempè usuris hebraeorum agitur in *q. 409. Merlini*, atque admisso etiam quod eadem prohibitio procederet in quibuscumque aliis quamvis licitis usuris, interventus, vel fructibus, ut videretur magis communis & recepta opinio DD. de quibus ample Andreol. *disc. contrav. 210.* Extraneum dicitur termini ab istis cambiorum, quae in recambium converti posse plenè firmatur per Surt. *concl. 540. n. 35.*

cum seq. quem solum pro omnibus allegare sufficit, & communiter tenet Ciriac. Gait. & ceteri deducti per Andreol. *d. contrav. 210. num. fin.* atque ita passim docet inconcussa observantia totius nostri Orbis Catholici super recambiis, & adverteat *d. disc. 1.*

Verum ne more insipidorum pragmaticorum, praeter genium & usum, immoraretur solum in autoritatibus, potissime cum non omnino satisfactus essem de rationibus & fundamentis deductis per Surtium, Idcirco advertens veram hujus conclusionis rationem eam esse, quod fructus dicuntur illi qui producantur, seu percipiuntur salva substantia rei illorum productiva, ideoque in proposito, usura, vel interusura dicuntur accessiones contra distincte ab ipsa sorte principali, quae salva & integra remaneat, atque ex hac ratione accessiones ex pecunia regulariter, non concurrente speciali titulo earum justificativo, dicuntur illicite, quia cum pecunia sit de sui natura sterilis, ita contra naturam efficiatur fructiva & fructifera.

Hoc autem non convenit cambiorum accessioibus, seu interusura, quoniam de natura cambii realis est, ut nulla detur accessio, nullumque lucrum certum, sed creditor totum accipit damno & periculo diminutionis sortis principalis, *Roman. cons. 238. nu. 6. & q. in principio, Rota dec. 315. par. 2. d. vers. dec. 304. nu. 5. par. 2. recent.* ac habetur deductum in *d. Romana locatioris vena ferri, disc. 24. in d. Romana cambiorum, disc. 1. & in aliis frequenter.*

Ideoque id quod dicitur fructus, vel accessio, est abusive, & per modum loquendi pro nostra intelligentia, sed verum est fors principalis tanquam unicum pretium pecuniae quae in uno magis valet quam in altero; utpotè, Titius dat Septemio ad cambiium Romae seuta mille monetae Juliorum decem pro seuto cambiata pro nudinis Placontia, seu pro Civitate Venetiarum, cum ibi litera implenda sint in seuta auri stamparum, vel marcarum respective (cum in nudinis curant scuti imaginarij marcarum, & in plateis scuti auri veri stamparum) idcirco correspondens illius, qui suscepit pecuniam cambiandam, ut implet literas, emere debet dictos seutos, prout curant in illis nudinis, vel respective in ea hebdomada, in qua maturat solutio, juxta pretium agii quod pro majori, vel minori pecuniarum affluentia, magis & minus ponitur foro mercatorum, atque in hac emptione consistit damnum, vel respective lucrum ejus, qui habuit pecuniam cambiandas, quoniam dant potest casus, quod cum tanta moneta, quantum importent, exempli gratia, seuta 970. emat tot seutos auri vel marcarum, qui sufficient ad equivalentiam & literatum implementum, unde propterea creditor sit potius in damno patiendo diminutionem sortis principalis; Et è converso datur casus frequentior, quod pro emendis dictis seutis ad literarum implementum necessarii non sufficiat valor dictorum seutorum mille monetae, sed importent seuta 1030. & sic in illis 30. consistit damnum debitoris, quod ex communi usu loquendi dicitur fructus cambiis junctus cum expensis provisionibus; Et consequenter quando illi scuti auri, vel marcarum respective ita empi, & per actum occultum soluti ereditori per correspondentem cum recuta recambiantur ad locum a quo ipsimet debitori qui pecuniam propriam pro literarum implemento in nudinis, vel platea non habebat, dicuntur tanquam per novum contractum recambiarum illi seuti 1030. non tanquam fors & fructus, sed tanquam integra fors, atque unum & idem pretium illorum seutorum marcarum, vel auri denuo redendum ad seutos monetae, istaque est ratio, ob quam subsistentur recambia, atque illi qui apud vulgus dicuntur fructus, convertuntur in sortem. Quam rationem nec quidem remore percipiunt aliqui moderni, qui in foro magistrum & mercantiliu Civitatum non versantur, cum manifeste probe terminorum aequivoce utentes in hac materia terminis usurarium, lucrorum, fructuum, & accessionum, cum isti termini rectè quidem cadant in cambio fisco, non autem in reali, in quo nullum dari potest lucrum certum, & si daretur, remanet vitium, ut latius in dicta *Romana locatioris vena ferri, disc. 24. & in aliis locis citatis.*

S U M M A R I U M.
 1 Generalis animadversio ad omnes discursus.
 2 An onus suscipiendum per debitorem ad tempus, ipso elapso expirat.
 3 De cambiis loco damnorum, & interesse sine literis.
 4 An Clericus possit facere contractum cambiis.
 5 De imputatione cambiorum solutorum in excessu vulgaris scelerata.

S U M M A R I U M.
 1 Falli series.
 2 Distinguntur plures casus ad effectum sciendi, an suscipiendum onus cambiandi expirat per mortem.
 3 Quando alicui datur pecunia ad cambiandum, qualis species contractus dicatur.
 4 De cambio directo, & qualem speciem contractus continere dicatur.
 5 De cambio obliquo, & quos contractus sub se contineat.
 6 De differentia inter casum in quo debitor tribuit creditoris facultatem cambiandi, & quando ipse debitor id in se suscipiat.
 7 De casu, in quo suscipiendum onus cambiandi est transitorium ad heredem, & non expirat per mortem.
 8 Generaliter mandatum suscipiendum ad cambiandum non cessat per mortem.
 9 De exclusione contractus societatis in cambio.

Quo-

6 Quomodo probetur solutio cambiorum indebitorum pro imputatione, vel repetitione.
 7 De mixtura cambii cum alio contractu.
 8 De literis cambiis, & giratis.

ADNOT. AD DISC. III.
 cum seqq.

- 1 **E** Aquo dicuntur in discursibus, quorum specialis mentio infra non fiat, reincidere videntur in idem, atque super eis alia non se obtulit occasio disputandi, cum multae conclusiones, quae prius erant valde dubiae, nunc videantur effecte planae, ideoque me refero ad jam dicta.
- 2 **I**n casu autem de quo, *disc. 9.* an scilicet onus suscipiendum per debitorem ad certum tempus, illo elapso expirat, videantur deducta infra *disc. 35.* ubi fit mentio, quod in ista causa in alia instantiarum recessum fuit per posterioribus decisionibus; & reverfium est ad primas, ut apud Ninot. *decif. 72.* postea vero causa fuit concordata.
- 3 **E**t ad pluries dicta, *disc. 3. & 4. §. 10.* & in aliis, an detur curfus cambiorum sine literis in ratione damnorum, & interesse infra *disc. 32.*
- 4 **U**bi etiam de quaestione, de qua *disc. 18.* an Clerici possint facere istum contractum.
- 5 **A**d contenta in *disc. 17. & 28.* super imputatione cambiorum excessive solutorum videatur *disc. 31.*
- 6 **E**t quomodo probentur solutiones cambiorum ad effectum imputationis, vel repetitionis, videatur *disc. 34.*
- 7 **A**d casum de quo *disc. 24.* videantur ea quae adnotantur ad *disc. 4.* de Usuris super mixtura cambiis cum alio contractu.
- 8 **A**d contenta *disc. 20. 21. 22. 25. & 26.* super literis cambiis, videatur *disc. 33.* Ac etiam *rub. 116. de Credito.*

CAMERINEN. CAMBII PRO PELLEGRINIS CUM BRACCIIS
 Casus disputatus coram A. C. & in Signatura, & resolutus pro Pellegrinis, postea concordatus.

An mandatum datum ad cambiandum, seu girandum super cambiis, expirat per mortem mandantis, vel mandatarii. Ex qua occasione agitur de pluribus speciebus mandati ad cambiandum.

- S U M M A R I U M.**
- 1 Falli series.
 - 2 Distinguntur plures casus ad effectum sciendi, an suscipiendum onus cambiandi expirat per mortem.
 - 3 Quando alicui datur pecunia ad cambiandum, qualis species contractus dicatur.
 - 4 De cambio directo, & qualem speciem contractus continere dicatur.
 - 5 De cambio obliquo, & quos contractus sub se contineat.
 - 6 De differentia inter casum in quo debitor tribuit creditoris facultatem cambiandi, & quando ipse debitor id in se suscipiat.
 - 7 De casu, in quo suscipiendum onus cambiandi est transitorium ad heredem, & non expirat per mortem.
 - 8 Generaliter mandatum suscipiendum ad cambiandum non cessat per mortem.
 - 9 De exclusione contractus societatis in cambio.

D I S C. IV.
B Raccius per apothem se constituit Pellegrini debitorum in seutis mille iam antea habitis, atque promisit hanc summam girari facere super cambiis per aliquem Urbis mercatorem pro ipsum eligendum, cuius cura & onus esset dicta cambia exercere & continuare cum scriptura retentione usque ad debiti restitutionem, & cum pacto, quod cambium usque ad summam seutorum 7. pro singulo centenario & anno cederet ad commodum Pellegrini, torum vero plus cedere beneficio ipsius Braccii, cuius obitu sequuto, post aliorum annorum decursum, penitentibus dicti Pellegrini hereditibus fors & cambiorum solutionem, heredes debitoris pretendere ceperunt per mortem expitalle, vel mandatum, vel societatem, quam in praesenti conventionem contineri mordicus dicebant scribentes pro hereditibus, Inniixta autoritate Scacciae *de cambiis, §. 3. glof. 3. nu. 33.* ubi

registrata quadam conventionis formula huic simili, firmat esse contractum societatis.

Pro creditoribus scribens, hoc societatis assumptum omnino negabam, sed dicebam, vel esse in casu suscepi mandati, quod uti necessarium, & ex stipulatione tanquam irrevocabile non expirat per mortem, vel (forte verius) esse obligationem faciendi, ad heredes etiam passivè transitoriam; Pro materia vero de dilucidatione tollendisque equivocis, observabam plures distinguendos esse casus ob longam differentiam inter unum & alterum militanrem.

Primus igitur est, ubi unus dat alteri pecuniam ad negotiandum, sive transigendum super cambiis, certa parte lucri ad commodum recipientis pecuniam, & transigere debentis conventa, & tunc non intrant termini debitoris, vel creditoris, quia nullum intercedit mutuum, neque pecunia efficitur de dominio recipientis, cum illa eadem sit transigenda, sed solum cadit dubitatio, quam speciem contractus hujusmodi conventio contineat, an scilicet societatis, ut alicui voluerunt, vel mandati ut aliorum fuit opinio, vel institutio, seu contractus innominati, atque juxta has ultimas species punctualiter discussio articulo firmavit Rota in *una Mediolanen. dec. 304. & 556. p. 2. rec.* Ideoque pro eorum ingenio voluerint tenendum est, sed quid, omnibus opinionibus examinatis, est dictum; Verum istum constanter affirmabam non esse casum nostrum, quia Braccius pecuniam aliquo tempore ante dictam conventionem receperat in alios ejus usus erogata, ejusque in dicta conventionem se constituit debitorem ad commodum dantium, quos consideravit uti creditores, utendo termino solutionis, quia pendente in se assumptus onus praedictum, qui termini in ista specie non cadunt, neque conveniunt.

Alter casus est cambiis directi & puri, prout originaliter iste contractus introductus fuit, ubi scilicet habens pecuniam in uno loco, eisque indigens in alia Civitate, vel loco, eas tradit campiori, ut pro dicto alio loco cambiet, seu literas suo correspondenti pro equivalentis summam solutionis tradat, quo non explere tenetur recipiens danti ad quanti interest pecuniam in loco & tempore convento tradendam esse, & iste contractus dicitur, juxta unam opinionem permutationis, permutando scilicet pecuniam unius loci, cum pecunia alterius mediante eo pretio, quod loci distantia, vel diversa monetae qualitas postulat; Sive juxta alteram est contractus locationis & conductiois, quia campior in loco operas suas datori pecuniarum, ut eas loco trifico de loco ad locum asportet; Sive juxta alteram, est etiam institutio, vel contractus innominati, de quibus in praesenti videre superfluum videbatur, quia neque eramus in casu.

Tertius est casus frequentis & quotidianus cambiis obliqui plures contractus continens, quorum primus est veri & realis mutui, quia nempè indigens pecuniis pro ejus are alieno exsolvendo, seu aliis indigentis, & negotiis explendis, illas ab aliquo recipit de suo dominio efficiendas, earumque ad certam diem se debitorem constituit, sed ne intertin creditor damnum pariat ex mutuo, tenendo scilicet otiosam dictam pecuniam, quam alias super negotiis, & cambiis transigere deservaverat, idcirco dupliciter conveniri solet, Vel quod debitor det creditoris facultatem pro sua relevatione a quibuscumque, ac etiam a se ipso equivalentem summam ad cambiium, & sub eo continendi, donec sequatur solutio. Vel quod ipsemet debitor in se assumat onus equivalentem summam inveniendi ab aliis ad cambiium, seu curandi, quod aliquis mercator dictam summam transiget & giret; Primum enim casu intrat mandatum, quod debitor tribuit suo creditoris, & quantum mandatum deducatur ad exercitium, intrat tertius actus, per quem creditor non jure suo, ut voluit Turte & alii, sed tanquam mandatarius debitoris juxta opinionem veriore, & in Rota receptissimam, equivalentem summam accipit ab alio ad cambiium; Secundo autem casu, ex parte debitoris intrat stipulatio faciendi, quia promittit pecuniam in equivalenti summa ab aliis invenire, atque pro creditoris relevatione curare, ut per seipsum, quantum ad id sit aptus, vel per mercatorem ab ipso inveniendum cambietur per nudinas, vel plateas; Et sic secundus actus consistit in dicta suscepta obligatione faciendi, & tertius actus, quantum pro explenda obligatione pecuniam ab aliis suscipiat cambiandam.

Differentia inter unum casum & alterum est, quod in primo, ut creditor cambiam & recambiam petere valet, docere debet se mandatum sibi traditum valide ad formam Constitutionis Pii V. exercuisse, cum vera & reali transmissio